

LIGUSTRUM

SORTIMENTS- EN GEBRUIKSWAARDEONDERZOEK

Ligustrum (Liguster) behoort tot de *Oleaceae*. Het is een geslacht met zeer veel gebruiksmogelijkheden. Het meest bekend is het gebruik als haagplant, maar ook voor bijvoorbeeld meng- en vakbeplanting en voor de snij heeft Liguster veel kwaliteiten. In Nederland worden ongeveer veertig soorten en cultivars gekweekt. De meest bekende soorten, met veruit de meeste selecties, zijn *L. vulgare* en *L. ovalifolium*.

Om het inzicht in de gebruiksmogelijkheden te vergroten en om meer inzicht te krijgen in de heersende naamsproblematiek, is omstreeks 1985 op verzoek van de Koninklijke Vereniging voor Boskoopse Culturen op het Proefstation voor de Boomkwekerij een Ligustersortiment bijeengebracht en bestudeerd. Voor het bepalen van de geschiktheid als bessnijheester is een deel van de collectie apart opgeplant en gedurende een aantal jaren om de twee of drie jaar afgezet, teneinde de besdracht aan de twee- en driejarige takken na te gaan. Daarbij hebben deskundigen van een commissie van besheesterkwekers de planten mede beoordeeld. Voor beoordeling van de geschiktheid in diverse beplantingstypen van het openbaar groen is deskundige medewerking verleend door de heer L.K.J. IJssink van de Darthuizer Boomkwekerijen BV te Leersum.

In dit artikel worden, na een inleiding over het geslacht, de in het onderzoek opgenomen soorten en cultivars uitvoerig beschreven. Daarnaast zijn de soorten en cultivars die niet zijn bestudeerd, maar wel als cultuurplant in de literatuur zijn vermeld summier beschreven. Aan het eind van het artikel wordt een gebruikswaardetabel gegeven.

MORFOLOGISCHE BESCHRIJVING

Ligusters zijn bladverliezende of bladhoudende struiken, zelden bomen. De jonge scheuten zijn kaal of behaard en kunnen worden onderverdeeld in korte loten (met bloeiwijzen) en lange loten (vegetatief). De bladeren hebben geen steunblaadjes en zijn tegenoverstaand, enkelvoudig, gaafrandig, veernervig, variabel in vorm en afmeting (2-25 cm lang), al dan niet leerachtig, kaal tot aan weerszijden behaard en kort gesteeld. De bloeiwijze is een pluim die zich ontwikkelt aan het eind van een jong bebladerd kortlot, dat ontstaat uit de eindknop en/of okselknoppen van de lange loten of uit de okselknoppen van de korte loten van het vorige seizoen. De schutbladen vallen gewoonlijk, op de een of twee onderste bladachtige paren na, voortijdig af. De bloemen zijn klein, tweeslachtig, regelmatig viertallig. Deze zitten of zijn kort gesteeld en hebben een sterke weezoete geur, die door velen als vrij onaangenaam wordt ervaren. De kelk is klokvormig, onregelmatig en/of onduidelijk viertandig en blijft tot na de vruchtval aanwezig. De kroon is wit of geelachtig en heeft een 2-8 mm lange buis, die duidelijk langer of korter is dan de vier ovale tot lancetvormige, kale, schuin afstaande tot teruggeslagen lobben. Er zijn twee meeldraden, die aan de basis zijn vergroeid met de kroonbuis en niet of duidelijk uit de kroonbuis steken. De helmknoppen zijn gewoonlijk geelachtig, zelden paars. Het vruchtbeginsel is bovenstandig en tweehokkig, waarbij per hok twee zaadbeginsels aanwezig zijn. De stijl is ingesloten of steekt uit de kroonbuis en heeft een korte, tweedelige stempel. De vrucht is een 1-2(-4)-zadige bes of steenvrucht, is ovaal, rondachtig of langwerpig, 3-15 mm in diameter en verkleurt gewoonlijk via groen en paars naar blauw- tot paarszwart, al dan niet met een meer of minder sterke grijze waas (berijpt). Bij de meeste soorten ontwikkelt of ontwikkelen de zaadbeginsel(s) in één hok zich wel en in het andere hok niet, waardoor de vrucht iets krom trekt. Alleen bij *Ligustrum vulgare* ontwikkelen de zaadbeginsels zich gewoonlijk in beide hokken.

NATUURLIJKE VERSPREIDING

Het geslacht komt van nature voornamelijk voor in Oost-Azië (Japan, Korea en China), met uitlopers in westelijke richting tot in de westelijke Himalaja (Nepal) en in zuidelijke richting via vrijwel geheel Zuidoost-Azië tot aan Nieuw-Guinea en Australië (Queensland). Slechts 1 soort (*Ligustrum vulgare*) komt voor in Europa (met Nederland als noordgrens), Noord-Afrika en Zuidwest-Azië. In Nederland komt *L. vulgare* in het wild voor, met name in de duinen.

¹⁾ Hortulanus Arboretum Trompenburg, Rotterdam.

²⁾ Onderzoeker sortiment Proefstation voor de Boomkwekerij, Boskoop.

Ligustrum behoort tot de Olijfachtigen (*Oleaceae*), waartoe bijvoorbeeld ook de verwante geslachten *Olea* en *Syringa* behoren. Taxonomisch gezien is *Ligustrum* een complex geslacht, waarbij de soortsgrenzen tussen een aantal soorten erg vaag zijn. Een oorzaak hiervan is, dat veel soorten erg polymorf zijn in habitus, beharing en bladvorm en -grootte. Daarbij is juist de bloembouw tussen de soorten, op de kroonbuislengte na, zeer weinig verschillend. Bovendien komt hybridisatie tussen soorten regelmatig voor. Een groep soorten waartussen de soortsgrenzen onscherp zijn is: *Ligustrum amurense*, *L. acutissimum*, *L. obtusifolium*, *L. ibota*, *L. tschonoskii* en *L. ovalifolium*.

Linnaeus onderscheidt in zijn *Species Plantarum* 1753 het geslacht *Ligustrum*, vertegenwoordigd door slechts één soort, *L. vulgare* (tevens typesoort).

In 1878 publiceert Decaisne een monografie van *Ligustrum*. Hierin worden 37 soorten beschreven en op grond van de kroonvorm onderverdeeld in 4 groepen.

Koehne (1904) maakt van de eerste door Decaisne onderscheiden groep, gekenmerkt door de lange kroonbuis, een aparte studie. Hij onderscheidt daarbij twaalf soorten, waarvan vijf nieuwe.

Hoefker (1915) onderscheidt in een overzicht van het geslacht *Ligustrum* in totaal 34 soorten en deelt deze op grond van kroonbuislengte in in twee secties.

Mansfeld (1924) levert voorwerk voor een nieuwe monografie. Hoewel in deze studie de meeste en belangrijkste Ligustersoorten zijn opgenomen, is het geen volledige monografie, omdat een aantal tropische soorten niet zijn bestudeerd en opgenomen. Er worden 34 soorten beschreven en op grond van vruchtkenmerken ingedeeld in drie nieuwe secties, waarbij één van de secties weer is onderverdeeld in twee subsecties. Hiermee wijkt zijn indeling sterk af van die van zijn voorgangers. Een nadeel van deze indeling is dat de verschillenmerken sterk anatomisch van aard zijn, waardoor deze niet of moeilijk met het blote oog zijn waar te nemen.

Het indelingssysteem van Mansfeld wordt door Rehder (1949) inhoudelijk gevolgd, maar enkele namen en rangen worden veranderd.

Deze laatste indeling, gebaseerd op de indeling van Mansveld, wordt tegenwoordig het meest gebruikt.

GEBRUIKSWAARDE

Ligusters zijn in het algemeen gemakkelijk te kweken heesters, die zich op veel plaatsen goed ontwikkelen. Ze groeien zowel in de zon als in de schaduw alsmede op vrij natte tot droge grond. Daarom worden Ligusters vaak geplaat op "moeilijke" plaatsen, bijvoorbeeld in de schaduw, als onderbeplanting, waar industrie- of verkeersgassen voorkomen of op dichtgeslempde bodems.

De bessen zijn voor de mens enigszins giftig. Aanplant bij kinderspeelplaatsen moet daarom worden afgeraden. De bessen worden door vogels graag gegeten. Daarom heeft Liguster als fourageerstruik veel waarde. Vooral lijsterachtigen en houtduiven kunnen in het najaar massaal neerstrijken in de rijk beladen struiken. De gevallen bessen worden graag gegeten door fazanten.

Ligusters kunnen zeer goed en ook zwaar worden gesnoeid en zijn onder andere daarom zeer geschikt als haagplanten. Daartoe geniet het geslacht wereldwijde bekendheid. In Nederland worden *Ligustrum ovalifolium* en *L. vulgare* daarvoor het meest gebruikt. Deze soorten en een groot aantal andere soorten/cultivars kunnen nog op een groot aantal andere manieren worden gebruikt. Daarbij kunnen behalve de bladeren en de plant als zodanig, ook de bloemen en/of de bessen sierwaarde hebben.

Voor het gebruik van Liguster in openbaar groen en tuinen is de volgende indeling gemaakt:

1. HAAGPLANT	3. VAKBEPLANTING
– hoog	4. SOLITAIRHEESTER
– middelhoog, smal	5. VORMSNOEI
– middelhoog, breed	6. KUIPPLANT
– laag	7. SNIJHEESTER
2. MENGBEPLANTING	– snijgroen
– grof plantsoen (= bosplantsoen)	– lange bestakken
– halffijn plantsoen en grote tuin	– korte bestakken
– fijn plantsoen (bv. stadsbakken) en kleinere tuin	

Aan het eind van het rapport is een gebruikswaardetabel weergegeven, waarin per soort en cultivar een aantal kenmerken wordt vermeld, dat van belang is voor de gebruikswaarde. Daarbij wordt aan de hand van bovenstaande indeling aangegeven wat de gebruiksmogelijkheden zijn.

VERMEERDERING

Vrijwel alle soorten kunnen het best worden vermeerderd door middel van zomerstek van eind juni tot en met augustus. Alleen *Ligustrum vulgare* en *L. quihoui* zijn slecht te vermeerderen via deze methode. *L. vulgare* en *L. ovalifolium* worden gewoonlijk door winterstek, na de bladval vermeerderd. *L. quihoui* wordt met wisselend succes door middel van winterstek vermeerderd. Daarom wordt deze soort vrijwel steeds geënt. Hiervoor worden in het algemeen onderstammen van *L. vulgare* gebruikt. De onderstam dient te worden geoogd (= van

de ogen ontdaan). Eventuele uitlopers van de onderstam moeten tijdig worden weggeknipt, omdat deze anders de overhand krijgen over het geënte exemplaar. De overhangende takken van bepaalde struiken maken wortels waar ze de grond raken. De vermeerdering daarvan is gemakkelijk.

Als enige variatie in nakomelingen geen bezwaar is kunnen Ligusters ook zeer goed worden gezaaid. Cultivars komen uit zaad echter niet zuiver terug!

SOORTEN EN CULTIVARS

Ligustrum acuminatum KOEHNE – zie *Ligustrum tschonoskii* DECNE

***Ligustrum acutissimum* KOEHNE** – Centraal-China (ingev. circa 1900)

Dit is een tot 3 m hoge bladverliezende struik, met spreidende takken. De jonge scheuten zijn sterk behaard. De bladeren zijn ovaal tot langwerpig, 2-5 cm lang, aan de krachtige vegetatieve scheuten soms tot 10 cm lang, spits, toegespitst of (minder vaak) stomp aan de top, tenminste op de middennerf matig behaard. De bloempluimen zijn klein, ca. 3 cm lang, met 4-8 onduidelijk onderscheiden deelbloeiwijzen, 8-20 bloemen, behaarde assen, aan het eind van korte, 1-2(-5) cm, stijve zijtakjes. De kelk is kaal. De kroonbuis is ca. 8 mm lang en de kroonlobben zijn schuin tot horizontaal afstaand, ca. 3 × 2 mm. De meeldraden reiken tot ca. het midden van de kroonlobben. De bessen zijn ovaal tot omgekeerd-eirond en gewoonlijk iets gekromd, 6-9 mm lang, (paars-)zwart met een sterke grijze waas en met 1 of 2 zaden. Bloeitijd half juni-half juli. Vruchten vanaf oktober. Deze soort is in Nederland goed winterhard.

Ligustrum acutissimum lijkt sterk op *L. obtusifolium*, maar onderscheidt zich door de kale kelk en de in het algemeen spitsere bladeren. Mogelijk dat *L. acutissimum* moet worden beschouwd als een variëteit van *L. obtusifolium*, hoewel de soorten volgens de huidige gegevens wel strikt geografisch zijn gescheiden.

De gebruikswaarde van *L. acutissimum* is beperkt. De vrij rijke besdracht valt weinig op omdat de bessen zijn verschole tussen het blad. Wellicht om de bloei zou de plant in mengbeplanting kunnen worden gebruikt, hoewel de sterk verwante *L. obtusifolium* meer kwaliteiten heeft.

L. acutissimum wordt momenteel in Nederland vrijwel niet gekweekt of aangeplant. Zoals uit bovenstaande blijkt verdient de soort het ook niet om algemeen in cultuur te worden genomen.

***Ligustrum amurense* CARRIÈRE** – Noord-China (ingev. Frankrijk 1860)

Dit is een bladverliezende, tot 3 m hoge struik met stijf-opgaande takken. De jonge scheuten zijn behaard. De bladeren zijn ovaal tot langwerpig, 2-5 cm lang, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 10 cm lang, stomp, spits tot toegespitst aan de top, aan de onderzijde op de middennerf behaard. De bloempluimen zijn 3-6 cm lang, met 6-10 onduidelijk tot matig duidelijk onderscheiden deelbloeiwijzen, 25-50 bloemen, behaarde assen, aan het eind van vrij korte (1-4 cm) zijtakjes. De kelk is kaal of aan de basis iets behaard. De kroonbuis is ca. 8 mm lang en de kroonlobben ca. 3.5 × 2 mm, horizontaal afstaand tot teruggeslagen. De meeldraden reiken tot iets onder het midden van de kroonlobben. De vruchten zijn ovaal tot omgekeerd-eirond en gewoonlijk gekromd, 6.5-8.5 mm lang, (paars-)zwart met een sterke grijze waas en met 1 of 2 zaden. Bloeitijd juli. Vruchten vanaf half oktober. In Nederland is deze soort uitstekend winterhard.

In 1860 werd *Ligustrum amurense* ingevoerd in "Jardin des Plantes" te Parijs, vanuit de botanische tuin in St Petersburg.

Ligustrum amurense lijkt erg veel op *L. obtusifolium*. Mansfeld (1924) beschouwt de plant als variëteit van *L. obtusifolium*. De verschillen met *L. obtusifolium* zijn de sterk opgaande habitus en de veelal kale kelk. Minder sterke verschilpunten zijn de iets lossere en meer vertakte bloeiwijzen en de iets minder uitstekende meeldraden. De habitus van de soort lijkt sterk op die van *L. ovalifolium*, maar in beharing, tijdstip van bladval en in het aantal bloemen en vruchten per pluim verschillen de soorten.

Vanwege de krachtige groei en sterk opgaande habitus, is het een uitstekende middelhoge tot hoge haagplant. Om dezelfde eigenschappen is *L. amurense* ook in mengbeplanting te gebruiken. De sierwaarde van bloemen en bessen is niet erg groot. Door de uitstekende winterhardheid is het een geschikt produkt voor export naar landen met een kouder klimaat.

Ligustrum 'Berry Boom' (Proefstation voor de Boomkwekerij, Boskoop, 1992)

GROEIWIJZE: krachtig, tot 2.5 m hoog, met opgaande tot schuin-afstaande takken, vrij sterk vertakt; jonge scheuten en twijgen in de winter zwak behaard.

BLADEREN: ovaal tot langwerpig-ovaal, 3-8 × 1.5-4 cm, spits tot toegespitst, alleen op de hoofdnerf behaard, in de herfst roodbruin en geel; bladval oktober-half december.

BLOEIWIJZE: duidelijk vertakt, met 10-14 zijassen, 80-250-bloemig, 5-10 cm lang, piramidaal, aan het eind van 5-15 cm lange takjes, talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 6 mm lang; kroonlobben ca. 4 × 1.5 mm, juli.

VRUCHTEN: vrij dicht opeen, 25-100 per tros, (paars-)zwart met iets grijze waas, ovaal tot omgekeerd-eirond, gewoonlijk iets gekromd, 5-8 × 4.5-6.5 mm; trossen talrijk, vanaf oktober.

Ligustrum 'Berry Boom' is geïntroduceerd door het Proefstation voor de Boomkwekerij in 1992 en is afkomstig van vrij bestoven planten uit de onderzoekscollectie *Ligustrum*. Daarbij is de plant geselecteerd om de - al op jeugdige leeftijd - rijke besdracht. De cultivar lijkt sterk op (de waarschijnlijke moederplant) *L. ovalifolium*, maar wijkt af door de (zwakke) beharing van jonge scheuten, wintertwijgen, bladnerven en assen van de bloeiwijze. Daarnaast zijn de bessen iets vroeger (ca. 2 weken) rijp dan bij *L. ovalifolium*. De andere ouder is waarschijnlijk *L. tschonoskii* (of *L. obtusifolium*).

Vanwege de rijke besdracht, sterke groei-kracht, aantrekkelijke bloei en goede winterhardheid is deze selectie zeer geschikt voor gebruik in mengbeplanting of als solitairstruik. Verder is 'Berry Boom' te gebruiken als middelhoge haagplant. Ook om bestakken te snijden in de 2-jarige snijcultuur lijkt de plant geschikt, hoewel dit niet proefondervindelijk is vastgesteld. Voor de snij van korte bestakjes is de cultivar zeker geschikt.

Ligustrum delavayanum HAR. – West-China (ingev. Frankrijk 1890)

syn. *Ligustrum ionandrum* DIELS (1912)

Dit is een wintergroene, brede struik, tot 2.5 m hoog, breder dan hoog, met slanke, breed-spreidende takken. De jonge scheuten zijn kaal tot fijn behaard. De bladeren zijn eirond-ovaal tot ovaal-langwerpig, 1-3 cm lang, aan de krachtige vegetatieve scheuten tot 5 cm lang, stomp, spits of toegespitst aan de top, iets leerachtig, op de middennerf gewoonlijk iets behaard en verder kaal. De bloempluimen zijn 3-7 cm lang, duidelijk vertakt, 100-250-bloemig, aan het eind van vrij korte (1-5 cm), stijve (zij-)takjes en met behaarde assen. De kelk is kaal. De kroonbuis is ca. 4.5 mm lang en de kroonlobben afstaand tot teruggeslagen, ca. 2 × 1.5 mm. De meeldraden zijn bijna even lang als de kroonlobben en hebben opvallend paarse helmknoppen. De bessen zijn rondachtig tot langwerpig-ovaal en gewoonlijk iets gekromd, ca. 8(-11) mm lang, donkerpaars met een iets grijze waas en bevatten 1 of 2 zaden. Bloeitijd half juni-half juli. Vruchten vanaf half oktober, waarbij ze pas in december volledig rijp zijn. In Nederland komen slechts 10-25 bessen per pluim tot ontwikkeling (te koud en/of te late rijping?). Deze soort is in Nederland matig tot redelijk winterhard.

De plant werd voor het eerst verzameld door Abbé Delavay, die het zaad stuurde naar Maurice de Vilmorin te Les Barres (Frankrijk) in 1890.

Opvallend aan *Ligustrum delavayanum* zijn de kleine, (bijna) volledig wintergroene, leerachtige bladeren, de late vruchtrijping en de paarse helmknoppen. Daarmee onderscheidt de soort zich duidelijk van alle andere *Ligustersoorten*. Tijdens de periode van de opplant op het Proefstation in Boskoop heeft *L. delavayanum* alle winters (1984-94) goed doorstaan. Bij echt strenge winters, zeker meer landinwaarts, kan de soort schade oplopen.

Vanwege de goede en gezonde groei, de wintergroene bladeren, de aantrekkelijke habitus en de bloei en besdracht, is de soort in principe voor vele doeleinden te gebruiken. Dit kan bijvoorbeeld in mengbeplanting, als vakbeplanting, als solitairstruik, voor brede hagen, vormsnoei, (winter-)snijgroen en als bestakken. Echter door de niet betrouwbare winterhardheid en het feit dat voor de meeste doeleinden betere *Ligusters* in het sortiment aanwezig zijn, is de soort in Nederland voornamelijk een liefhebbersplant. Alleen als bolvormig boompje (vormsnoei) geniet en verdient *L. delavayanum* bekendheid. Veel van deze bolvormige boompjes worden uit Zuid-Europa – met name Italië – geïmporteerd, vaak onder het synoniem *L. ionandrum*. De soort zou op ruimere schaal kunnen worden aangeplant voor produktie van (winter-)snijgroen, daar het aantal geschikte *Ligusters* daarvoor nog beperkt is.

Ligustrum × ibolium COE EX REHDER (Elm City Nurseries, New Haven, Connecticut, USA, circa 1910)

(*Ligustrum obtusifolium* × *L. ovalifolium*)

Dit is een tussenvorm van de beide oudersoorten. Het is een halfwintergroene, tot 3 m hoge struik met opgaande tot schuin-afstaande takken. De jonge scheuten zijn fijn behaard. De bladeren zijn 2-6 cm lang, eirond-ovaal tot eirond-langwerpig, stomp tot spits tot toegespitst aan de top, aan weerszijden kaal tot fijn behaard en op de middennerf altijd behaard. De bloempluimen zijn piramidiaal, 4-9(-12) cm lang, duidelijk vertakt, 50-200-bloemig, aan het eind van 4-15(-20) cm lange zijtakjes en hebben behaarde assen. De kelk is kaal. De kroonbuis is 4.5-7 mm lang en de kroonlobben zijn teruggeslagen of afstaand, 2-4 × 1-2 mm. De meeldraden reiken tot halfweg of tot bovenaan de kroonlobben. De bessen zijn ovaal tot omgekeerd-eirond en gewoonlijk iets gekromd, 5.5-8.5 mm lang, (paars-)zwart met (sterke) grijze waas en met 1 of 2 zaden. Bloeitijd juli. Vruchten vanaf oktober. Deze hybride is in Nederland uitstekend winterhard.

Ligustrum × ibolium onderscheidt zich van *L. ovalifolium* door de (sterkere) beharing van jonge scheuten, wintertwijgen, middennerf van het blad en de assen van de bloeiwijze. De bessen van de eerste zijn ook sterker bewaasd. Van *L. obtusifolium* onderscheidt *L. × ibolium* zich door de minder behaarde jonge scheuten (die in het

tweede seizoen kaal worden), de grotere, bijna kale en in het algemeen spitsere bladeren, de kale kelk en de grotere en sterker vertakte pluimen met talrijkere bloemen en bessen.

Deze hybride is bekend als zeer goede haagplant, vanwege de goede winterhardheid (beter dan *L. ovalifolium*) en sterke vertakking vanaf de basis. In het onderzoek bleken twee onbenaamde klonen van deze hybride zeer geschikt voor de snij van lange bestakken in de 2-jarige snijcultuur. De beste van deze klonen wordt momenteel in voldoende aantallen vermeerderd om deze zo spoedig mogelijk uit te geven.

Ligustrum × ibolium 'Variegatum' – zie **Ligustrum ovalifolium 'Variegatum'**

Ligustrum ionandrum DIELS – zie **Ligustrum delavayanum** HAR.

Ligustrum japonicum THUNB. (Japanse liguster) – Japan en Korea (ingev. Nederl. 1829)

Dit is een 1-2 m hoge (in het natuurlijke habitat tot 5 m hoge) en ca. even brede, sterk vertakte wintergroene struik met opgaande tot iets overhangende takken. De jonge scheuten zijn kaal tot fijn behaard. De bladeren zijn (1.5-)4-8 cm lang, breed-eirond tot langwerpig, kort toegespitst of spits of stomp aan de top, aan weerszijden kaal, sterk glimmend, leerachtig, de randen en middennerf veelal iets roodachtig, met 4-5 paar onduidelijke nerven. De bladsteel is 6-15 mm lang. De piramidale bloempluimen zijn 6-16 cm lang en hebben 8-20 zeer duidelijk onderscheiden deelbloeiwijzen, 200-600 bloemen, kale tot fijn behaarde assen aan het eind van 6-13 cm lange takjes. De kelk is kaal. De kroonbuis is 4-5 mm lang en de kroonlobben zijn ca. 3.5 × 2 mm en teruggeslagen. De meeldraden zijn ca. even lang als de kroonlobben. De vruchten zijn (in Nederland) zeer onregelmatig van afmeting, tot 8 × 6.5 mm, omgekeerd eirond-langwerpig, gewoonlijk iets gekromd, zijdelings iets afgeplat, (paars-)zwart met een iets grijze waas en bevatten 1 of 2 zaden. Bloeitijd half juli-half augustus. Vruchten vanaf november, waarbij in Nederland een groot deel van de bessen niet of onvolledig tot ontwikkeling komt. Deze soort is in Nederland redelijk winterhard. De plant werd in Nederland geïntroduceerd door Von Siebold in 1829.

Ligustrum japonicum lijkt enigszins op *L. lucidum*. De eerste is meer struikvormig en heeft iets kleiner en dikker blad met minder zijnerf. Daarnaast heeft *L. japonicum* een langere kroonbuis en in tegenstelling tot *L. lucidum* fijn behaarde jonge scheuten en assen van de bloeiwijze.

De soort is aantrekkelijk vanwege de in de winter blijvende, glimmende en leerachtige bladeren. Ook door de vrij late en rijke bloei, de besdracht en bij sommige selecties de habitus of het bonte blad is de soort interessant. Bij de opplant in Boskoop (1984-94) zijn alle exemplaren van de soort, alle winters (vrijwel) zonder beschadiging doorgekomen. In echte strenge winters, vooral meer landinwaarts, is de soort niet helemaal betrouwbaar winterhard.

L. japonicum is goed te gebruiken in tuinen, verfijnd plantsoen (bv. als beplanting van bakken en kuipen) en als solitairplant. Deze soort wordt vooral in warme streken veel gebruikt als haagplant. In principe ontwikkelen zich aan de plant aantrekkelijke bestakken en snijgroen, maar in Nederland is dit - zeker het aantal besdragende takken - te gering.

Ligustrum japonicum 'Rotundifolium' (Engeland, circa 1860)

GROEIWIJZE: zeer gedrongen, 0.5-0.75 m hoog (als kuuipplant of in warmere gebieden tot 2 m hoog) met opgaande, korte, zeer stijve takken.

BLADEREN: zeer dicht opeen, breed eirond-ovaal tot rondachtig, 1.5-5 × 1.5-4 cm, spits tot stomp of ingesneden aan de top, afgerond aan de basis, dik en leerachtig, gedraaid, donkergroen en glanzend.

BLOEIWIJZE: compact, 3-6(-10) cm lang, rechtopstaand (in Nederland zeer zelden aanwezig).

BLOEMEN: zittend; meeldraden korter dan de kroonlobben.

VRUCHTEN: rond, 5-7 mm in diameter, matzwart.

De plant komt uit Japan en werd omstreeks 1860 in Engeland geïntroduceerd door Fortune. Het is van oorsprong een Japanse tuinplant. Deze cultivar is meer een curiositeit dan een plant met hoge sierwaarde. 'Rotundifolium' kan worden gebruikt als solitairplant in kleine tuinen of als kuuipplant. De winterhardheid is minder dan die van de soort.

Volgens een recente publikatie van M.B. Miao in Invest. Stud. Nat. Hist. Nat. Shanghaiense 6: 72 (1986) zou dit een variëteit van *Ligustrum amonianum* zijn.

Ligustrum japonicum 'Texanum'

syn. *Ligustrum texanum* HORT.

GROEIWIJZE: matig krachtig, tot 2 m hoog, sterk vertakt, compact, met opgaande tot schuin-afstaande takken
BLADEREN: ovaal-eirond tot ovaal-langwerpig, 4-7 × 2-3.5 cm, met lange spitse (scheve) top, rand vaak iets teruggeslagen.

BLOEIWIJZE: los, ca. 300-bloemig, 7-13 cm lang, met 8-16 duidelijke zijassen, talrijk.
BLOEMEN: kroonbuis ca. 5 mm lang; kroonlobben ca. 3.5 × 2.5 mm, augustus.
VRUCHTEN: 50-300 per (open) pluim, (zwart-)paars, omgekeerd-eirond tot langwerpig, onregelmatig van afmeting, tot 7.5 × 5.7 mm; trossen talrijk, vanaf november.

Over de oorsprong van deze cultivar zijn geen gegevens gevonden. De cultivar wordt in Amerika veel verhandeld als *Ligustrum texanum*. Waarschijnlijk is deze cultivar in dit land ontstaan.

De struik is aantrekkelijk vanwege de compacte, altijdgroene habitus, de glimmend, vaak iets gedraaide, groene bladeren, de rijke bloei en de talrijke paarsachtige bessen.

Ligustrum japonicum 'Texanum' is goed te gebruiken als solitairplant, in fijne mengbeplanting, als kuipplant en als lage haagplant. Verder heeft de plant - in volwassen stadium - aantrekkelijke (korte) bestakken voor de snij, maar deze Liguster is vanwege de vrij trage groei weinig productief.

Ligustrum japonicum 'Variegatum' (Engeland, 1885)

GROEIWIJZE: matig krachtige, wintergroene struik, tot 2 m hoog, dicht vertakt, met schuin-opgaande takken.
BLADEREN: eirond tot langwerpig, 4.5-8 × 2-3.5 cm, top spits, zeer onregelmatige textuur, groen met crèmekleurige tot lichtgroene rand.

BLOEIWIJZE: 6-8 cm lang, duidelijk vertakt, met 10-14 zijassen, ca. 300-bloemig.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 5 mm lang; kroonlobben ca. 3.5 × 2.5 mm.

VRUCHTEN: (paars-)zwart met grijze waas.

De habitus en de bladvorm van deze cultivar lijken zeer veel op *Ligustrum japonicum* 'Texanum', maar verschillen vanwege de witbonte bladkleur. Deze selectie kan voor dezelfde doeleinden worden gebruikt als 'Texanum'.

Hoogstwaarschijnlijk is de eveneens witbonte *L. japonicum* 'Silver Star' een synoniem van de oude 'Variegatum'.

Ligustrum lucidum W.T. AITON (Glimmende liguster) – China, Japan, Korea (ingev. Engeland 1794)

Onder gunstige omstandigheden tot 15 m, in Nederland tot 3.5 m hoge, wintergroene struik of boom, met stijf-opgaande tot schuin-afstaande takken. De jonge scheuten zijn kaal. De bladeren zijn eirond tot langwerpig, 8-12 cm lang, met lange spitse of toegespitste top, aan weerszijden kaal, leerachtig en met 6-8 paren, gewoonlijk aan weerszijden duidelijk zichtbare nerven. De bladsteel is 1-2 cm lang. De bloempluimen zijn groot, 12-20 cm lang, piramidaal en hebben ca. 20 zeer duidelijke deelbloeiwijzen, kale assen, ruim 500 bloemen aan het eind van ruim 10 cm lange takjes. De kroonbuis is 2.5-4 mm lang en ca. even lang of iets langer dan de kelk. De kroonlobben zijn teruggeslagen en ca. even lang of iets langer dan de kroonbuis. De meeldraden reiken ongeveer tot de hoogte van de kroonlobben. De bessen zijn ovaal tot rondachtig, gewoonlijk iets gekromd, 8-10 mm in diameter (in Nederland gewoonlijk kleiner), (paars-)zwart met een grijze waas. Bloeitijd augustus-september; in Nederland niet of nauwelijks bloeiend. Vruchten oktober(-februari); in Nederland geen of zeer zwakke vruchtvorming. Deze soort is in Nederland matig winterhard. De plant werd geïntroduceerd in Engeland in 1794 door Sir J. Banks.

Het meest opvallend aan *Ligustrum lucidum* is de altijdgroene, krachtig opgaande (boomvormige) habitus en de sterke groeikracht. Ook de grote leerachtige bladeren zijn karakteristiek en aantrekkelijk. Onder meer vanwege de vrij korte kroonbuis is *L. lucidum* te onderscheiden van de verwante *L. japonicum* (zie aldaar).

In Nederland bloeit de soort niet of zeer weinig en de eventuele vruchten komen niet volledig tot rijping. De planten uit de opplant in Boskoop hebben, zonder bescherming maar wel vrij beschut, van 1984 tot 1994 de winters niet geheel zonder schade doorstaan en een hoogte bereikt van 3.5 m. In echt strenge winters, met name meer landinwaarts, is de soort niet betrouwbaar winterhard. In Nederland is *L. lucidum* - onder beschutte omstandigheden voor liefhebbers - te gebruiken als solitairstruik of als hoge haagplant. Ook voor snijgroen leent de struik zich uitstekend (wintergroen en zeer productief!). Daarnaast is *L. lucidum* een goede kuipplant. In warmere gebieden bloeit en fructificeert *L. lucidum* wél zeer rijk. De soort wordt daar veel aangeplant als haagplant of straatboom (bv. in Zuid-Frankrijk). In Nederland worden in het najaar de vruchttakken op de markt te koop aangeboden.

Ligustrum 'Lydia' (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1980)

GROEIWIJZE: zeer krachtig, tot 3.5 m hoog, halfwintergroen, vrij sterk vertakt, met opgaande tot schuin-afstaande takken.

BLADEREN: ovaal tot langwerpig, 3-7 × 2-3 cm, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 9 × 3.5 cm, min of meer spits, in de herfst vrij sterk roodbruin en geel; bladval november-februari.

BLOEIWIJZE: duidelijk vertakt, met 10-12 zijassen, 80-250-bloemig, 6-10 cm lang, piramidaal, aan het eind van 7-15(-20) cm lange takjes, talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 7 mm lang; kroonlobben ca. 3.5 × 2 mm, juli.

VRUCHTEN: vrij dicht opeen, 30-150 per tros, (paars-)zwart met iets grijze waas, ovaal-omgekeerd eirond en gewoonlijk iets gekromd, 6-8 × 4.5-6.5 mm; trossen zeer talrijk, vanaf half oktober.

Ligustrum 'Lydia' is rond 1970 geselecteerd door J. van Alphen uit Voorschoten en in 1980 geïntroduceerd door Darthuizer Boomkwekerijen BV.

Opvallend aan deze cultivar zijn de sterke groeikracht, het lang aanblijven van de bladeren (tot diep in de winter), de rijke bloei en vruchtdracht en de zeer grote pluimen.

De status van deze cultivar is onzeker. De struik lijkt in veel opzichten op *L. ovalifolium*, maar kan vanwege de (te) sterke beharing van de diverse delen niet tot deze soort worden gerekend. De plant behoort mogelijk tot *L. foliosum* of is een kruising tussen beide genoemde soorten of tussen één van deze soorten met *L. amurense*, *L. obtusifolium* of *L. × ibolium*. Voorlopig is de cultivar bij geen enkele soort of hybride onder te brengen.

Om bovengenoemde eigenschappen is het een uitstekende plant voor meng- beplanting. Ook als hoge haagplant is het een goede selectie. Voor de 2-jarige cultuur van bestakken is deze minder geschikt vanwege de dan vrij geringe besdracht, de te sterke groei (takken tot 2.5 meter!) en het vele vegetatieve schot.

Ligustrum obtusifolium SIEBOLD & ZUCC. – Japan (ingev. 1860)

Dit is een tot 2.5 m hoge, bladverliezende struik, met schuin-opgaande tot sterk overhangende takken en sterk behaarde jonge scheuten. De bladeren zijn ovaal(-langwerpig) tot omgekeerd-eirond, 1-3.5 cm lang, stomp of iets toegespitst aan de top, aan de vegetatieve scheuten tot 8 × 3 cm en veelal spits aan de top, bovenzijde kaal en onderzijde overal of alleen op de middennerf behaard. De bladsteel is 1-4 mm lang. De bloempluimen zijn klein, gedrongen, gewoonlijk geknikt aan de top, 2-4 cm lang, met 6-8 onduidelijk onderscheiden deelbloeiwijzen, 25-50 bloemen, behaarde assen aan het eind van 1-5(-10) cm lange (zij-)takjes. De kelk is 1.5-2 mm lang en behaard. De kroonbuis is ca. 7.5 mm lang en de kroonlobben staan schuin tot horizontaal af en hebben een afmeting van ca. 3 × 2 mm. De meeldraden reiken tot halfweg of tot bovenaan de kroonlobben. De bessen zijn gewoonlijk iets scheef aangezet, rondachtig tot ovaal en vaak iets gekromd, 5-9 mm lang, (paars-)zwart met 1 of 2 zaden. Bloeitijd half juni-half juli, niet zelden met nabloei tot november. De vruchten zijn rijp vanaf oktober. Deze soort is in Nederland zeer goed winterhard.

Typische morfologische kenmerken van de bladverliezende *Ligustrum obtusifolium* zijn de beharing van de diverse delen, de overwegend stompe bladeren (tenminste van het blad aan de generatieve zijtakjes), de kleine, gedrongen en relatief armbloemige bloeiwijzen en de lange kroonbuis.

De meest opvallende verschillen met *L. ovalifolium* zijn: de beharing van de diverse delen, het verliezen van de bladeren in de winter, de stompere bladeren en de kleine, armbloemige bloeiwijzen. Van *L. tschonoskii* verschilt *L. obtusifolium* door de meestal stompere bladtop, de behaarde kelk, de afstaande tot schuin-opgaande in plaats van teruggeslagen kroonlobben, de latere rijping van de vruchten en bladval en minder door de kleinere en minder opvallende bloeiwijzen met iets minder bloemen.

Afhankelijk van de selectie is de soort, vanwege de goede groei en dichte vertakking, te gebruiken voor middelhoge brede hagen in meng- en vakbeplantingen. De besdracht is in het algemeen rijk en vrij aantrekkelijk. De bloei is eveneens rijk en afhankelijk van de selectie matig aantrekkelijk. Voor de snij van bestakken zijn geen geschikte selecties aangetroffen.

Ligustrum obtusifolium 'Dart's Elite' (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1967)

GROEIWIJZE: krachtig, tot 2 m hoog, breed, dicht en fijn vertakt met lange, duidelijk overhangende takken; jonge scheuten en wintertwijgen vrij sterk behaard; zijtakken en bladeren in plat vlak gerangschikt.

BLADEREN: ovaal-langwerpig tot omgekeerd-eirond, 1.5-3.5 × 1-2 cm, aan vegetatieve scheuten tot 8 × 3 cm lang en spits aan de top, in de herfst matig roodbruin; steel 2-4 mm; bladval oktober-december.

BLOEIWIJZE: gedrongen, met 6-8 onduidelijke zijassen, 2-4 cm lang, 25-50-bloemig, aan het eind van 1-4 cm lange zijtakjes.

BLOEMEN: kroonbuis 7 mm lang; kroonlobben ca. 3 × 2 mm, driehoekig met spitse top; bloeitijd half juni-juli, met matige nabloei tot in november.

VRUCHTEN: vrij dicht opeen, (5-)10-20 per tros, (paars-)zwart met sterke grijze waas, rondachtig tot omgekeerd-eirond en gewoonlijk iets gekromd, 5.5-7 × 4.5-6 mm; trossen talrijk, vanaf half september (tot de bladval grotendeels verborgen onder de overhangende jonge vegetatieve scheuten).

Ligustrum obtusifolium 'Dart's Elite' is een selectie uit var. *regelianum*. Het meest kenmerkend zijn de compacte habitus, de overhangende takken, de nabloei tot in november en de korte bloeiende/vruchtdragende takjes. Vanwege de habitus en rijke vruchtdracht (vooral zichtbaar na de bladval) is deze cultivar uitstekend te gebruiken in gemengd plantsoen en vakbeplanting. Ook voor dichte, brede, middelhoge hagen is 'Dart's Elite' een geschikte plant.

Ligustrum obtusifolium 'Dart's Perfecta' (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1967)

Evenals 'Dart's Elite' geïntroduceerd door Darthuizer Boomkwekerijen. Er zijn in de opplant op het Proefstation geen verschillen tussen deze beide cultivars ontdekt.

Ligustrum obtusifolium 'Forescate' (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1975)

GROEIWIJZE: matig krachtig, tot 1.5 m hoog, zeer sterk en fijn vertakt met korte, sterk overhangende takken; bladeren en zijtakken gewoonlijk in plat vlak gerangschikt

BLADEREN: ovaal-langwerpig tot omgekeerd-eirond, 1.5-3 x 1-1.5 cm, aan lange vegetatieve scheuten tot 7 x 2.5 en spits, in de herfst sterk roodbruin; bladval oktober.

BLOEIWIJZE: zeer gedrongen, onduidelijk vertakt, tot 5-25-bloemig, 1.5-4 cm lang, aan het eind van 1-4 cm lange zijtakjes, weinig.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 7 mm lang; kroonlobben 3 x 2 mm, sterk driehoekig, met spitse top, tweede helft juni en juli, met sterke nabloei tot in december.

VRUCHTEN: vrij los tot vrij dicht opeen, 1-10 per tros, rondachtig tot omgekeerd-eirond en iets gekromd, 5.5-7 x 5-6 mm, (paars-)zwart met een sterke grijze was; trossen niet talrijk, vanaf half september.

Ligustrum obtusifolium 'Forescate' is een selectie uit var. *regelianum*. De cultivar is geïntroduceerd door Darthuizer Boomkwekerijen BV en is geselecteerd door J. van Alphen uit Voorschoten. Forescate (spreek uit: Foreskate!) is de oude naam voor Voorschoten.

Kenmerkend voor deze cultivar zijn de lage, compacte habitus, de sterke, overhangende takken, de sterke nabloei tot in december, de geringe vruchtdracht en de roodbruine herfstkleur.

'Forescate' verschilt van 'Dart's Elite' door de lagere groei en sterkere vertakking, de geringere bloei in de zomer en rijkere nabloei in de herfst, de schaarse vruchtdracht, de vroegere bladval en de sterkere, roodbruine herfstkleur.

De struik leent zich, vanwege de habitus en roodbruine herfstkleur voor gebruik in fijne, gemengde beplanting en vakbeplanting. Ook kan de cultivar voor lage brede hagen worden gebruikt.

Ligustrum obtusifolium var. regelianum (KOEHNE) REHDER – Japan (1885)

syn. *Ligustrum regelianum* KOEHNE

Deze variëteit wordt binnen de soort onderscheiden vanwege de compacte habitus, de horizontaal afstaande tot sterk overhangende takken, de sterkere beharing en de korte generatieve zijtakjes. De bladeren en zijtakken zijn in het algemeen in een plat vlak gerangschikt.

De var. *regelianum* is in eerste instantie door Koehne beschreven als een aparte soort, maar is nu algemeen geaccepteerd als variëteit van *L. obtusifolium*. De plant is sinds 1885 in cultuur.

Deze variëteit is zeer goed te gebruiken voor dichte, brede middelhoge heggen, gemengde beplanting en vakbeplanting.

Van deze variëteit is een aantal klonen bekend, die verschillen in groei-kracht, vertakking en het overhangen van de takken en het tijdstip van bladval. Van var. *regelianum* zijn de volgende klonen geselecteerd: 'Dart's Dressing', 'Dart's Elite', 'Dart's Perfecta' en 'Forescate'. Voor beschrijving en bespreking hiervan, zie onder deze namen.

Ligustrum ovalifolium HASSK. (Haagliguster) – Japan (ingev. 1843)

Tot 3.5 m hoge, onder gunstige omstandigheden tot 5 m hoge, halfwintergroene struik met schuin-afstaande tot sterk opgaande takken. De jonge scheuten zijn (vrijwel) kaal. De bladeren zijn eirond-omgekeerd eirond tot ovaal-langwerpig, 2-8 cm lang, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 11 cm lang, spits tot toegespitst of zelden stomp aan de top, aan weerszijden kaal, zelden schaars behaard op de middennerf, bovenzijde glimmend. De bladsteel is tot 5 mm lang. De bloempluimen zijn matig groot, 3-11 cm lang, piramidaal en met 6-14 duidelijk onderscheiden deelbloeiwijzen, 100-200 bloemen, (vrijwel) kale assen aan het eind van 4-15 cm lange takjes. De kelk is 1-2 mm lang en kaal. De kroonbuis is 5-7 mm lang en de kroonlobben staan horizontaal af of zijn iets teruggeslagen en hebben een afmeting van ca. 3 x 2 mm. De meeldraden reiken (bijna) tot aan de top van de kroonlobben. De bessen zijn gewoonlijk scheef aangezet, rondachtig tot ovaal-omgekeerd eirond, zelden langwerpig, gewoonlijk iets gekromd, 5-9 mm lang, (paars-)zwart, al dan niet met een iets grijze was en bevatten 1 of 2 zaden. Bloeitijd juli-half augustus. Vruchten vanaf half oktober.

Deze soort is in Nederland in het algemeen goed winterhard, maar kan in extreem strenge winters sterk (tot de sneeuwlaag) invriezen. Indien de planten daarna tot vlak bij de grond worden teruggesnoeid, lopen ze weer goed uit. De plant werd in 1843 door Von Siebold in Nederland ingevoerd.

Kenmerkend voor *Ligustrum ovalifolium* zijn de halfwintergroene struik, de (vrijwel) kaalheid van alle delen, de matig grote en tamelijk veelbloemige bloempluimen en de vrij lange kroonbuis. Voor verschil met *L. obtusifolium*, zie aldaar.

Vanwege de krachtig opgaande habitus, sterke groei-kracht en de late bladval wordt *L. ovalifolium* veel gebruikt als haagplant. In verband met de rijke vruchtdracht, goede groei-kracht en minder vanwege de bloei, zijn bepaalde cultivars van deze soort ook uitstekend te gebruiken in mengbeplanting. Daarbij is een aantal selecties aantrekkelijk vanwege de bonte of gele bladkleur. Verder kan men van deze soort, afhankelijk van de cultivar, redelijke tot goede blad- en/of bestakken snijden. Daar de bladval laat en onvolledig is, is het raadzaam de bestakken al vóór half oktober, met blad, te snijden.

De oude, vegetatief vermeerderde, kloon onderscheidt zich van de recentere introducties als 'Dart's Abundance', 'Winter Pleasure' en ook de oude 'Variegatum' door de rondere bessen, iets geringere groei-kracht en het kleinere blad.

Ligustrum ovalifolium 'Argenteum' (Engeland, 1914)

GROEIWIJZE: matig krachtig, tot 2.5 m hoog, vrij sterk vertakt met opgaande takken.

BLADEREN: (eirond-)langwerpig, 2-6 x 1-2 cm, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 8 x 3 cm, (grijs-)groen met (smalle) witte rand, jonge bladeren soms met geelachtige rand, onregelmatige textuur; halfwintergroen, bladval november-februari.

BLOEIWIJZE: vrij duidelijk vertakt, met 6-10 zijassen, klein (3-4 cm lang), ca. 100-bloemig, aan het eind van 4-10(-12) cm lange takjes, talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 5 mm lang; kroonlobben ca. 2.5 x 1.5 mm, door het bonte blad weinig opvallend, half juli tot half augustus.

VRUCHTEN: vrij los tot vrij dicht opeen, 10-25 per tros, (paars-)zwart met iets grijze was, rondachtig tot omgekeerd eirond-ovaal en gewoonlijk iets gekromd, 5-6.5 x 4.5-6 mm; trossen tamelijk talrijk, vanaf eind oktober.

Het meest opvallend aan deze cultivar is het relatief smalle, witbonte blad dat onregelmatig van textuur en vaak iets gekromd is. Verder zijn de relatief kleine bloempluimen (en bespluimen) kenmerkend.

In tegenstelling tot *L. ovalifolium* 'Variegatum' heeft 'Argenteum' meer witachtige bladranden (met name bij het jonge blad), kleinere bloeiwijzen en smaller en onregelmatiger gevormd blad. Bij *L. ovalifolium* 'Aureum' zijn de bladeren geel of geelbont en zijn de bloeiwijzen groter.

Een nadeel van 'Argenteum' is de regelmatig voorkomende groene terugslag, hetgeen bij beide andere bonte vormen minder frequent is. Ook de onregelmatige bladtextuur is niet erg aantrekkelijk.

De cultivar is te gebruiken voor bonte hagen of in gemengde beplanting.

Ligustrum ovalifolium 'Aureum' (ingev. Nederland 1860)

GROEIWIJZE: matig krachtig, tot 2.5 m hoog, vrij sterk vertakt met schuin-afstaande tot opgaande takken.

BLADEREN: eirond-langwerpig, 2-6 x 1.5-2.5 cm, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 8 x 3.5 cm, groen en met smalle tot brede gele rand of helemaal geel; halfwintergroen, bladval half november-maart.

BLOEIWIJZE: vrij duidelijk vertakt, met ca. 14 zijassen, 150-200-bloemig, 3-7 cm lang, aan het eind van 2-8 cm lange takjes, talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 6.5 mm lang; kroonlobben 3 x 1.5 mm, teruggeslagen, half juli tot half augustus.

VRUCHTEN: vrij dicht opeen, 15-45 per tros, (paars-)zwart met grijze was, rondachtig en gewoonlijk iets gekromd, 5-7.5 x 5-7.5 mm; trossen talrijk, vanaf half oktober.

Het meest opvallend van de Goudbonte liguster is het geelbonte tot geheel gele blad. Verder zijn de rondachtige bessen kenmerkend.

De kleurindruk van 'Aureum' is geler dan die van 'Variegatum'. Laatstgenoemde cultivar groeit daarentegen krachtiger.

Het is terecht de meest populaire bonte vorm. De cultivar slaat weinig terug naar takken met groene bladeren, terwijl het blad mooi egaal van textuur is. Bij jonge of teruggesnoeide planten blijft het blad (bij niet te strenge vorst) de hele winter zitten.

Deze bonte cultivar is te gebruiken voor middelhoge tot hoge hagen, in mengbeplanting en als solitair. Daarnaast kan van 'Aureum' aantrekkelijk snijgroen worden geknipt en de plant is bovendien goed te gebruiken voor vormsnoei.

Ligustrum ovalifolium 'Dart's Abundance' (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1975)

GROEIWIJZE: zeer krachtig, tot 3.5 m hoog, vrij sterk vertakt met opgaande tot schuin-afstaande takken.

BLADEREN: ovaal-omgekeerd eirond, 2.5-7 x 1.5-4 cm, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 8 x 4 cm, in de herfst iets geel en roodbruin; halfwintergroen, bladval november-februari.

BLOEIWIJZE: duidelijk vertakt, met 12-16 zijassen, 150-200-bloemig, 6-10 cm lang, aan het eind van 4-15 cm lange zijtakjes, zeer talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 6 mm lang; kroonlobben ca. 3 x 2 mm, teruggeslagen, juli.

VRUCHTEN: vrij dicht opeen, 20-100(-150) per tros, (paars-)zwart met iets grijze was, rondachtig tot iets ovaal-omgekeerd eirond, gewoonlijk iets gekromd, 5.5-7.5 x 5-7 mm; trossen zeer talrijk, vanaf half oktober.

Deze cultivar werd geselecteerd door J. van Alphen te Voorschoten en geïntroduceerd door Darthuizer Boomkwekerijen BV.

Het meest opvallend aan 'Dart's Abundance' is de enorm rijke vruchtdracht en de grote bes- en bloempluimen. Alleen de vruchtdracht en lengte van de bes- en bloempluimen van 'Winter Pleasure' komen overeen met 'Dart's Abundance'. Laatstgenoemde cultivar onderscheidt zich duidelijk van de eerste door de relatief veel bredere bessen.

Vanwege de uitbundige vruchtdracht, krachtige groei en redelijk aantrekkelijke bloei, is het een uitstekende plant voor mengbeplanting. Ook voor gebruik als hoge haagplant is deze cultivar geschikt. Over het snijden van lange bestakken (incl. blad), in de 2-jarige snijcultuur, is weinig ervaring opgedaan. De indruk is, dat deze takken te zwaar worden. Wel kunnen van deze cultivar zeer veel korte bestakjes worden geoogst, die kunnen worden verwerkt in kleine bloemstukjes. Deze takjes hangen door het grote gewicht van de bessen wel sterk over.

Ligustrum ovalifolium 'Dart's Golddust' (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1975)

GROEIWIJZE: tamelijk krachtig, tot 3 m hoog, vrij sterk vertakt met opgaande tot schuin-afstaande takken.
BLADEREN: ovaal-omgekeerd eirond, 2.5-6 × 1.5-3 cm, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 8 × 4 cm, bij het uitlopen geel, later licht- tot geelgroen; halfwintergroen, bladval november-februari.
BLOEIWIJZE: duidelijk vertakt, met 10-14 zijassen, 150-200-bloemig, 5-7 cm lang, aan het eind van 4-15 cm lange zijtakjes, talrijk.
BLOEMEN: met ca. 6 mm lange kroonbuis; kroonlobben ca. 3 × 1.5 mm, teruggeslagen, half juli-half augustus.
VRUCHTEN: vrij dicht opeen, 15-70 per tros, (paars-)zwart met een iets grijze waas, ovaal-omgekeerd eirond tot iets langwerpig en veelal iets gekromd, met toegespitste top, 6-8.5 × 4.5-6.5 mm; trossen talrijk, vanaf half oktober.

'Dart's Golddust' is een zaailing van *Ligustrum ovalifolium* 'Winter Pleasure'. Het meest kenmerkend van deze selectie zijn de lichtgroene tot geelgroene bladeren en de relatief smalle, aan de top toegespitste vruchten. In de herfst steken de donkere vruchten mooi af tegen het lichtgroene blad.

De vruchtvorm komt ongeveer overeen met die van 'Winter Pleasure'. De bes- of bloempluimen van 'Dart's Golddust' zijn iets kleiner en de bladkleur is duidelijk lichter.

Vanwege de mooie bladkleur, vrij krachtige groei, de redelijk aantrekkelijke bloei en de rijke vruchtdracht is het een geschikte struik voor het mengplantsoen. Deze cultivar is ook goed te gebruiken voor middelhoge tot hoge hagen.

Ligustrum ovalifolium 'Variegatum' (vóór 1906)

syn. *Ligustrum × ibolium* 'Variegatum'

GROEIWIJZE: krachtig, tot 3 m hoog, sterk vertakt met opgaande tot schuin-afstaande takken.
BLADEREN: eirond(-langwerpig), 2.5-6 × 1.5-3 cm, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 8 × 4 cm, groen met gele randen (bij oudere bladeren soms iets witachtig); halfwintergroen, bladval november-februari.
BLOEIWIJZE: vrij duidelijk vertakt, met 10-14 zijassen, ca. 150-bloemig, 6-8 cm lang, aan het eind van 4-10 cm lange takjes, talrijk.
BLOEMEN: met ca. 5 mm lange kroonbuis; kroonlobben ca. 3 × 2 mm, afstaand tot teruggeslagen, half juli-half augustus.
VRUCHTEN: vrij los tot vrij dicht opeen, 10-45 per tros, (paars-)zwart met iets grijze waas, rondachtig tot ovaal-omgekeerd eirond, gewoonlijk iets gekromd, 5.5-7 × 5-6.5 mm; trossen vrij talrijk vanaf half oktober.

De juiste oorsprong van deze cultivar is niet bekend, maar in de *Cyclopedia of American Horticulture* van L.H. Bailey van 1906, wordt de naam *Ligustrum ovalifolium* var. *variegatum* al genoemd. Waarschijnlijk is deze kloon in Amerika ontstaan. In Nederland werd (en wordt) deze selectie onder de foutieve naam *L. × ibolium* 'Variegatum' verhandeld.

De plant is voor een *L. ovalifolium* weliswaar vrij breed en dicht vertakt, maar vanwege de absolute kaalheid van alle delen, behoort 'Variegatum' zonder twijfel tot deze soort.

De cultivar valt op door het mooi egale, geelbonte blad, de vrij krachtige en brede groei en de dichte vertakking. Voor verschillen met *L. ovalifolium* 'Aureum' en 'Argenteum', zie aldaar.

L. ovalifolium 'Variegatum' is goed te gebruiken in mengbeplanting, als solitairplant en voor middelhoge hagen. Daarnaast kan deze cultivar worden gebruikt voor de productie van bonte snijtakken en voor de vormsnoei.

Ligustrum ovalifolium 'Winter Pleasure' (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1987)

GROEIWIJZE: krachtig, tot 3 m hoog, matig vertakt met opgaande tot schuin-afstaande takken.
BLADEREN: eirond- tot omgekeerd eirond-langwerpig, groot, 3.5-8 × 2-4 cm, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 11 × 5 cm, in de herfst iets geel en rood; halfwintergroen, bladval november-februari.
BLOEIWIJZE: duidelijk vertakt, met 10-14 zijassen, 100-200-bloemig, 5-11 cm lang, aan het eind van 4-15 cm lange takjes, talrijk.
BLOEMEN: kroonbuis ca. 5 mm lang; kroonlobben ca. 3.5 × 1.5 mm, afstaand tot teruggeslagen, juli-half augustus.
VRUCHTEN: vrij los tot vrij dicht opeen, 20-100(-150) per tros, (paars-)zwart en vrij sterk glanzend (vrijwel zonder grijze waas), langwerpig-omgekeerd eirond en gewoonlijk iets gekromd, met toegespitste top, 6.5-9 × 4-6.5 mm; trossen zeer talrijk, vanaf half oktober.

Deze selectie is in de zestiger jaren door Darthuizer Boomkwekerijen BV uit Amerika geïmporteerd als *Ligustrum tschonoskii*. Bij de opplant van het sortiment Ligusters in Boskoop werd al snel duidelijk, dat deze naam voor deze plant niet klopte. Op grond van het ontbreken van beharing is de plant gedetermineerd als een vorm van *L. ovalifolium*. Door de heer L.K.J. IJssink is aan deze selectie de naam 'Winter Pleasure' gegeven. Pas in 1987 is de plant onder deze naam in de handel gebracht.

Het meest opvallend aan deze selectie zijn de enorm rijke vruchtdracht, de grote bes- en bloempluimen en de vrij sterk glimmende, relatief langwerpige en aan de top toegespitste bessen. Ook de relatief grote bladeren en de matige vertakking vallen op.

Voor verschillen met *L. ovalifolium* 'Dart's Abundance' en 'Dart's Golddust', zie aldaar.

Vanwege de zeer rijke vruchtdracht is deze cultivar een uitstekende struik voor gebruik in gemengde beplanting en als solitair. Bij de 2-jarige snijcultuur dragen de takken zeer rijk bes, maar ze hebben veel doorschieters en zijn te groot (tot 2.5 m lang). Van deze cultivar kunnen massaal sterk overhangende, korte bestakjes worden geoogst, die zeer geschikt zijn voor fijne bloemstukjes.

Ligustrum quihoui CARRIÈRE – China (ingev. Frankrijk 1862) – zie kleurenfoto

Tot 2 m hoge, brede, ijl vertakte, halfwintergroene struik, met dunne, stijve, spreidende takken. De jonge scheuten zijn vrij sterk behaard. De bladeren zijn ovaal-omgekeerd eirond tot langwerpig(-lancetvormig), 2-5 cm lang, spits, toegespitst of stomp aan de top, aan weerszijden kaal, iets glimmend, enigszins leerachtig. De bladsteel is 1-10 mm lang. De bloempluimen zijn zeer groot, 15-30 cm lang, zeer duidelijk en los vertakt en hebben ca. 20 sterk afstaande zijassen, waaraan de in totaal tot 500 bloemen zittend en in trosjes zijn gerangschikt. De pluimen staan aan het eind van 6-17 cm lange takjes, die veelal tot enorm grote bloeiwijzen zijn gerangschikt. De kelk is ca. 1 mm lang en kaal. De kroonbuis is ca. 2.5 mm lang en de kroonlobben zijn ca. 2 × 1.5 mm en iets teruggeslagen. De meeldraden steken ver boven de kroonlobben uit. De vruchten rijpen in Nederland niet of onvolledig, maar zijn bij volledige ontwikkeling ovaal, ca. 5 mm lang, glimmend en paarszwart. Bloeitijd augustus-september. Vruchten (onder gunstige omstandigheden) oktober-november. Deze soort is in Nederland redelijk winterhard. In strenge winters vriezen de struiken sterk in. De soortnaam is afkomstig van M. Quihoui, toenmalig opzichter van Jardin d'Acclimation in Parijs.

Ligustrum quihoui is een van de mooist bloeiende Ligusters en vooral aantrekkelijk vanwege de rijke en late bloei. De zeer grote, typisch vertakte bloeiwijzen, de korte kroonbuis, de ver uitstekende meeldraden en stamper en de brede, ijle habitus zijn ook kenmerkend voor deze halfwintergroene soort. Uitsluitend gelet op de typische kenmerken is er geen enkele andere Ligustersoort die met *L. quihoui* kan worden verward (behalve dan de alleen uit de literatuur bekende *L. purpusii*, maar dit was waarschijnlijk een vorm van *L. quihoui*). Vanwege de rijke, late en zeer mooie bloei is de soort zeer geschikt voor gebruik in (half) fijne mengbeplanting en als solitair (bv. tussen bodembedekkers). Voor de snij van bestakken in de 2-jarige snijcultuur is de soort in Nederland - althans in de vollegrond - niet geschikt, omdat de bessen onvoldoende rijpen. Door de takopbouw (ca. 1 m lang, egaal, recht, zonder doorschieters en in principe met zeer veel vruchten) is deze bij uitstek geschikt voor de snij. Daarom biedt de soort voor de teelt in warmere gebieden of in de kas veel perspectief. Een nadeel van *L. quihoui* is de moeilijke vermeerdering door zowel zomer- als winterstek. Daarom wordt deze soort geënt, waarbij gewoonlijk *L. vulgare* als onderstam wordt gebruikt. De onderstammen moeten worden geoogd en de eventuele uitlopers tijdig worden weggeknipt, omdat deze anders de overhand krijgen.

Ligustrum regelianum KOEHNÉ – zie **Ligustrum obtusifolium** var. **regelianum**

Ligustrum sinense LOUR. (Chinese liguster) – Zuidoost- en Centraal-China (ingev. Eng. 1852)

Tot 4 m hoge, halfwintergroene struik (in het herkomstgebied soms tot 7 m hoge boom), met opgaande tot schuin-afstaande takken. De jonge twijgen zijn dicht behaard. De 3-6 cm lange bladeren zijn ovaal tot ovaal-langwerpig, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 8 cm lang, spits, toegespitst of stomp, onderzijde geheel of alleen op de middennerf behaard. De bladsteel is 3-6(-10) mm lang. De bloempluimen zijn groot, 7-12(-20) cm lang, sterk en los vertakt en hebben 10-16(-20) deelbloeiwijzen, 100-500 bloemen, behaarde assen aan het eind van 2-10 cm lange takjes. De kelk is kaal of behaard. De kroonbuis is 2-3 mm lang en de kroonlobben zijn afstaand en hebben een afmeting van ca. 4 × 2 mm. De meeldraden steken boven de kroonlobben uit. De vruchten zijn klein, min of meer rond, gewoonlijk iets scheef aangezet en zwak gekromd, 3-5 mm in diameter, (paars-)zwart met grijze waas en bevatten 1 of 2 zaden. Bloeitijd juli. Vruchten vanaf oktober. Deze soort is in Nederland redelijk tot goed winterhard. De plant werd in 1852 door Fortune in Engeland geïntroduceerd.

Ligustrum sinense valt op door de zeer rijke bloei, de grote rijkbloemige pluimen, de beharing van diverse delen, de korte kroonbuis en de zeer kleine rondachtige vruchten. Door deze typische kenmerken is de soort met geen enkele andere, in Nederland bekende soort te verwarren.

Vanwege de krachtige groei en de zeer aantrekkelijke bloei en besdracht is de soort goed te gebruiken in mengbeplanting en als solitairstruik. In warmere landen wordt deze soort veel aangeplant als hoge (bloeiende)

haag, maar in Nederland kunnen daarvoor beter de meer winterharde soorten en cultivars worden gebruikt. Van deze soort kunnen zeer aantrekkelijke, losse, hangende, korte bestakjes worden gesneden, geschikt voor fijne bloemstukjes. Voor de productie van lange bestakken in de 2-jarige snijcultuur is de soort minder geschikt, omdat de takken veel te grof worden (tot 2 m) en bovendien sterk doorschieten. Daarbij moet worden aangetekend, dat de 2-jarige takken wel zeer rijk bes dragen en mooi recht zijn. Het is niet uitgesloten, dat door selectie van minder groeiachtige typen en bepaalde cultuurmaatregelen (rondsteken), wel geschikte planten voor de 2-jarige snij van bestakken kunnen worden verkregen.

Ligustrum sinense 'Pendulum'

GROEIWIJZE: vrij krachtig, 2-3 m hoog, vrij dicht vertakt met zeer sterk overhangende takken.
BLADEREN: ovaal tot ovaal-langwerpig, tot 6 × 3 cm, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 8 × 3 cm, donkergroen; bladsteel 2-5(-10) mm; halfwintergroen, bladval half november-februari.
BLOEIWIJZE: zeer duidelijk vertakt, los, sterk hangend, met 14-20 zijassen, ruim 300-bloemig, 10-20 cm lang, aan het eind van 2-6(-10) cm lange zijtakjes; veelal door een aantal achtereenvolgende bloempluimen (= zwak bebladerde of onbebladerde korte loten) zeer grote bloeiwijzen vormend, talrijk.
BLOEMEN: kroonbuis ca. 2 mm lang; kroonlobben ca. 4 × 2,5 mm, afstaand, half juli-half augustus.
VRUCHTEN: los van elkaar, 50-150 per pluim, (paars-)zwart met iets grijze waas, min of meer rond tot iets niervormig, 3,5-5 mm in diameter; trossen talrijk, vanaf half oktober.

Over de oorsprong van *Ligustrum sinense* 'Pendulum' zijn geen gegevens gevonden. Opvallend van deze cultivar zijn de zeer sterk overhangende takken, de rijke bloei en de zeer grote pluimen. Vanwege de mooie hangende vorm en de aantrekkelijke bloei in de zomer is deze cultivar zeer geschikt voor gebruik in gemengde beplantingen en als solitair.

Ligustrum sinense var. **stauntonii** (DC.) REHDER – Midden-China (ingev. ca. 1863)
Deze variëteit zou zich binnen *Ligustrum sinense* onderscheiden door de meer spreidende takken en lagere groei, de diverse in het algemeen iets minder behaarde delen, de iets kleinere en stompere bladeren en de enigszins bredere en lossere bloempluimen.
Het is de vraag of het hier werkelijk om een variëteit gaat, gezien de grote variatie binnen de soort. Ook gaat de bovenstaande beschrijving op voor verjongde (= teruggesnoeide) struiken, die later weer de kenmerken van de soort krijgen.

Ligustrum texanum HORT. – zie **Ligustrum japonicum 'Texanum'**

Ligustrum tschonoskii DECNE. – Japan (ingev. 1888)

syn. *Ligustrum acuminatum* KOEHNE

Tot 2 m hoge, bladverliezende struik met opgaande en spreidende takken. De jonge scheuten zijn behaard. De bladeren zijn eirond tot ovaal-langwerpig, 3-7(-9) cm lang, spits tot toegespitst aan de top, wigvormig aan de basis, dun, aan weerszijden schaars behaard of bijna kaal, de middennerf altijd behaard. De bladsteel is 2-5 mm lang. De bloempluimen zijn 3-7 cm lang, smal-piramidaal en met 6-12 matig duidelijk tot vrij onduidelijk onderscheiden deelbloeiwijzen, 10-80 bloemen, behaarde assen aan het eind van 1-5(-9) cm lange (zij-)takjes, die soms zijn verenigd tot zeer grote bloeiwijzen. De kelk is kaal. De kroonbuis is 6-8 mm lang en de kroonlobben zijn 2-4 mm lang en teruggeslagen. De meeldraden reiken tot halweg of tot bovenaan de kroonlobben. De bessen zijn scheef aangezet, (langwerpig-)ovaal tot omgekeerd-eirond en gewoonlijk iets gekromd, 6,5-12 mm lang, (paars-)zwart met sterk grijze waas en bevatten 1 of 2 zaden. Bloeitijd van half juni-half juli. Vruchten vroeg, vanaf september. Deze soort is in Nederland goed winterhard.

De meest typische kenmerken van deze bladverliezende soort - die als eerste van alle Ligusters in de herfst het blad laat vallen - zijn de beharing van de diverse delen, de dunne, spitse tot toegespitste bladeren, de kale kelk, de teruggeslagen kroonlobben, de vroege bladval en de vroege vruchtrijping. De soort is nauw verwant aan *Ligustrum obtusifolium* en *L. amurense*. Voor verschilpunten, zie aldaar.
Vanwege de habitus, vruchtdracht en afhankelijk van het type de meer of minder aantrekkelijke bloei is de soort geschikt voor gebruik in mengbeplanting. Eventueel is deze soort te gebruiken voor brede, middelhoge hagen, maar de vroege bladval is daarbij een nadeel. Voor gebruik als bessentak is deze soort - voor zover bekend - matig geschikt. De selecties, die daarvoor op het Proefstation zijn getoetst, lieten (gedeeltelijk) al in een vroeg stadium de bessen vallen en/of hadden een slechte bezetting. Bovendien hadden de bestakken vele doorschieters.

Ligustrum tschonoskii 'Little Thomas' (Proefstation voor de Boomkwekerij, Boskoop, 1991) – zie kleurenfoto

GROEIWIJZE: vrij krachtig, tot 2 m hoog, breed, sterk en fijn vertakt met (schuin-)opgaande tot horizontaal afstaande takken.

BLADEREN: ovaal- tot eirond-langwerpig, 2,5-7 × 1-3 cm; bladval oktober.
BLOEIWIJZE: vrij duidelijk vertakt, met 10-12 zijassen, ca. 50-bloemig, 3-7 cm lang, aan het eind van 1-3(-5) cm lange takjes, zeer talrijk.
BLOEMEN: kroonbuis ca. 7 mm lang; kroonlobben ca. 4 × 2 mm, teruggeslagen, half juni-half juli.
VRUCHTEN: dicht opeen, 10-30 per pluim, (paars-)zwart met sterk grijze waas, (langwerpig-)ovaal tot (langwerpig-)omgekeerd eirond en gewoonlijk iets gekromd, 7-10 × 5,5-7 mm; trossen zeer talrijk, vanaf september, gedeeltelijk spoedig afvallend.

Opvallend aan *Ligustrum tschonoskii* 'Little Thomas' zijn de rijke bloei en vruchtdracht en de dichte en fijne vertakking.
Vanwege de mooie habitus en de rijke bloei en vruchtdracht is deze cultivar zeer geschikt voor mengbeplanting. Voor vakbeplanting is de plant bijzonder geschikt. Eventueel is gebruik voor middelhoge, brede heggen ook mogelijk.
In 1991 introduceerde het Proefstation voor de Boomkwekerij deze mooie nieuwe cultivar. De plant is genoemd naar de (toen juist geboren) zoon Thomas van de toenmalige medewerker en mede-auteur van dit artikel, ing. Gert Fortgens.

Ligustrum tschonoskii var. **macrocarpum** (KOEHNE) REHDER – Japan (ingev. vóór 1900)
Deze variëteit onderscheidt zich door de grote vruchten, die tot 12 mm lang kunnen worden. Ook de bladeren zijn relatief groot, tot 9 × 4 cm.

Voor gebruiksmogelijkheden van de var. *macrocarpum*, zie *L. tschonoskii*.

Ligustrum 'Vicaryi' (Vicary Gibbs, Aldenham, Middlesex, Engeland, 1922) – zie kleurenfoto

syn. *Ligustrum × vicaryi* REHDER (1947)

GROEIWIJZE: vrij krachtig, tot 2,5 m hoog en breed of breder, vrij sterk en dicht vertakt, met schuin-opgaande tot iets overhangende takken; jonge scheuten zwak behaard.
BLADEREN: eirond(-langwerpig), 3-7 × 1,5-3,5 cm, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 8 × 4 cm, spits tot toegespitst, groengeel (op zonnige standplaats); halfwintergroen, bladval november-februari, bij jonge planten soms nog later.
BLOEIWIJZE: duidelijk vertakt, met 8-14 zijassen, piramidaal, ca. 150-bloemig, 5-10 cm lang, aan het eind van 2-10 cm lange takjes; assen schaars behaard, zeer talrijk.
BLOEMEN: kort gesteeld; kelk ca. 2 mm lang, kaal; kroonbuis ca. 5 mm lang; kroonlobben ca. 3,5 × 1,5 mm, afstaand tot iets teruggeslagen; meeldraden tot bijna bovenaan de kroonlobben reikend, begin juli-half augustus (door het gele blad minder opvallend).
VRUCHTEN: vrij los van elkaar, 20-75 per pluim, (paars-)zwart met zwakke grijze waas, scheef aangezet, omgekeerd eirond(-langwerpig) en gewoonlijk iets gekromd, 7-8,5 × 5,5-6,5 mm; trossen zeer talrijk, vanaf half oktober, contrasterend met het groengele blad.

Ligustrum 'Vicaryi' werd geselecteerd door E. Beckett uit de tuin van Vicary Gibbs in Engeland, rond 1920 en werd in 1922 geïntroduceerd. In Nederland en zelfs in koudere streken is deze cultivar uitstekend winterhard. Voor het verkrijgen van een mooie gele bladkleur moet deze Liguster op een vrij zonnige of bij voorkeur zonnige standplaats worden geplant.

'Vicaryi' valt op door de breed-uitstaande, veelal iets overhangende takken, de late bladval en de groengele bladeren. Ook zijn de vrij lange kroonbuis, de schaarse beharing van de diverse delen en de rijke bloei en vruchtdracht karakteristiek.

Al met al zijn er veel overeenkomsten met *L. ovalifolium*, één van de veronderstelde oudersoorten. Vanwege de habitus en schaarse beharing wijkt 'Vicaryi' hiervan af. Rehder (1947) ging er van uit, dat 'Vicaryi' een kruisingsproduct is met *L. vulgare* als de tweede oudersoort. Deze beschouwing is door diverse auteurs overgenomen (o.a. Krüssmann). Behalve de schaarse beharing komt 'Vicaryi' helemaal niet overeen met *L. vulgare*. Van de voor *L. vulgare* typische besvorm en lengte van de kroonbuis is bij 'Vicaryi' niets terug te vinden. Als 'Vicaryi' door hybridisatie zou zijn ontstaan, dan is de invloed van *L. obtusifolium* (var. *regelianum*) niet uit te sluiten, vanwege overeenkomst in habitus, lengte van de kroonbuis en beharing. Ook *L. tschonoskii* of *L. × ibolium* zouden de tweede oudersoort kunnen zijn. Verder dient de verwantschap met *L. foliosum* nog te worden onderzocht.

Op diverse plaatsen in de literatuur is de plant vermeld onder de hybriden naam *Ligustrum × vicaryi*. Omdat de status van de plant onzeker is en omdat met deze plant slechts één kloon wordt bedoeld en deze ook als zodanig in omloop is en omdat de naam *L. × vicaryi* algemeen bekend is, is het beter om deze naam als cultivarnaam te gebruiken, namelijk *L. 'Vicaryi'* (Bean doet dit overigens ook).

Vanwege de aantrekkelijke habitus, bladkleur en vruchtdracht is de struik zeer geschikt voor mengbeplanting, vakbeplanting en brede, halfhoge hagen. Ook voor solitair en voor vormsnoei leent deze Liguster zich goed. Van de plant kunnen ook zeer aantrekkelijke (gele) bladtakken worden gesneden, maar de takken groeien wel breeduit.

Ligustrum vulgare L. (Wilde liguster) – Midden- en Zuid-Europa, Noord-Afrika en Zuidwest-Azië
Bladverliezende of soms halfwintergroene, tot 3.5(-5) m hoge struik met opgaande tot schuin-afstaande, zelden iets overhangende takken. De jonge scheuten zijn fijn behaard. De bladeren zijn omgekeerd eirond-langwerpig of eirond-langwerpig tot langwerpig-lancetvormig, 2-6.5 cm lang, aan krachtige vegetatieve scheuten tot 9 cm lang, spits tot toegespitst of (zelden) stomp en aan weerszijden (vrijwel) kaal. De bladstelen zijn 3-10 mm lang. De piramidale bloempluimen zijn 3-8 cm lang en hebben 6-16 (matig) duidelijk onderscheiden deelbloeiwijzen, 50-300 bloemen en behaarde assen aan het eind van 1-10 cm lange zij- of eindtakjes. De kelk is 0.5-1 mm lang en kaal. De kroonbuis is kort, 2-3.5 mm en de kroonlobben zijn 2.5-4 mm lang. De meeldraden steken buiten de kroonbuis uit, maar reiken gewoonlijk niet tot bovenaan de kroonlobben. De vruchten zijn meestal recht aangezet, min of meer rond en iets afgeplat, zelden iets langer dan breed, niet gekromd, 5-10(-12) mm in diameter en glanzend zwart, zelden groen of geel en hebben (1-)2-3(-4) zaden. De bloeitijd is half juni-juli en de vruchten vanaf oktober. Deze soort is in Nederland goed tot zeer winterhard.

Ligustrum vulgare is in Nederland de enige inheemse soort. Deze komt van nature het meest voor in de kalkrijke duinen van Zeeland en Zuid- en Noord-Holland.

Kenmerkend voor *L. vulgare* zijn de korte kroonbuis en de circa ronde, sterk glimmende, (1-)2-3(-4)-zadige bessen. Ook de relatief smalle bladeren en de korte kelk vallen in vergelijking met andere soorten op. Vanwege de eerstgenoemde kenmerken is *L. vulgare* met geen enkele andere soort te verwarren.

L. vulgare kan zeer goed worden gezaaid, waarbij de zaailingen kunnen worden gebruikt als onderstam voor *L. quihoui* en *Syringa*-soorten en als bosplantsoen. Naast gebruik als bosplantsoen kan de soort - afhankelijk van de selectie - worden gebruikt in mengplantsoen, als haagplant of voor de snij van bestakken. Voor dit laatste gebruik zijn maar een paar selecties redelijk tot zeer goed geschikt; de meeste *L. vulgare*-typen hebben een slechte vruchtdracht en/of teveel ongewenste doorschieters aan de snijtak. Vroeger werd uit de bessen een paarse kleurstof gewonnen.

Ligustrum vulgare 'Atrovirens' (L. Späth, Duitsland, 1888)

syn. *Ligustrum vulgare* 'Viride'

GROEIWIJZE: zeer krachtig, tot 3.5 m hoog, vrij dicht vertakt met sterk opgaande tot iets schuin-afstaande takken.

BLADEREN: ovaal tot eirond-langwerpig, 3-6 × 1-2.5 cm, donkergroen, in de herfst en winter roodbruin; halfwintergroen, bladval november-februari (langst bladhoudend van alle *L. vulgare*-cultivars).

BLOEIWIJZE: klein, vrij zwak vertakt, met 6-10 zijassen, ca. 50-bloemig, 2-4 cm lang, aan het eind van 1-5(-8) cm lange takjes, vrij weinig.

BLOEMEN: kroonbuis 2.5 mm lang; kroonlobben ca. 2.5 × 1.5 mm, van half juni tot half juli.

VRUCHTEN: dicht opeen, 8-20(-30) per tros, glimmend zwart, breed-rondachtig en iets afgeplat aan top en basis, 5.5-8 × 6-9 mm; trossen niet talrijk, vanaf oktober.

Het meest kenmerkend van *Ligustrum vulgare* 'Atrovirens' is de sterk opgaande habitus, de late bladval, de kleine bloem- en vruchtpluimen en de kleine kroonlobben.

In verband met de krachtige groei, de sterk opgaande habitus, de vrij dichte vertakking en de late bladval, is deze cultivar bij uitstek geschikt voor gebruik als middelhoge tot hoge haagplant. Daarnaast kan de plant eventueel worden gebruikt in bos- en mengplantsoen, hoewel daarvoor mooiere selecties zijn te vinden. Voor de snij van bestakken is 'Atrovirens' ongeschikt vanwege de te geringe vruchtdracht.

Ligustrum vulgare 'Aureovariegatum' (Engeland, 1770)

GROEIWIJZE: matig krachtig, tot 2.5 m hoog, onregelmatig en vrij dicht vertakt met opgaande tot schuin-afstaande takken.

BLADEREN: groot, langwerpig tot langwerpig-omgekeerd eirond, 4-9 × 1.5-3 cm, donkergroen met onregelmatig verspreide geelgroene vlekken tot geheel geelgroen; bladval oktober-november.

BLOEIWIJZE: duidelijk vertakt, met 6-14 zijassen, ca. 200-bloemig, 3-6 cm lang, aan het eind van 5-10 cm lange takjes, niet talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 3.5 mm lang; kroonlobben ca. 4 × 2.5 mm, juli.

VRUCHTEN: dicht opeen, 10-30(-45) per pluim, glimmend zwart, (breed-) rondachtig, aan top en basis afgeplat tot iets verzonken, 6.5-9 × 6.5-10 mm; trossen weinig, vanaf oktober.

Het meest opvallend aan deze bladverliezende cultivar is het geelbonte blad, waarbij de grootste breedte gewoonlijk boven het midden ligt. Ook de tamelijk grote kroonbuis en -lobben zijn vrij typisch.

De gebruikswaarde van *Ligustrum vulgare* 'Aureovariegatum' is niet erg hoog. Alleen het bonte blad heeft enige sierwaarde, maar de plant heeft veel terugslag naar takken met groene bladeren. Bovendien hebben de geelbonte *L. ovalifolium* 'Aureum' en 'Variegatum' mooier blad, dat bovendien na het groeiseizoen langer aan de struik blijft zitten. Eventueel is de cultivar te gebruiken in mengplantsoen.

Ligustrum vulgare 'Aureum' (Duitsland, 1884)

GROEIWIJZE: tamelijk zwak, tot 2 m hoog, vrij dicht vertakt met opgaande tot schuin-afstaande takken.

BLADEREN: eirond-langwerpig tot langwerpig, 3-6 × 1-2.5 cm, (groen-)geel, vrij gauw verbrandend; bladval oktober-november.

BLOEIWIJZE: vrij duidelijk vertakt, met 6-10 zijassen, ca. 50-bloemig, 3-6 cm lang, aan het eind van 1-5 cm lange takjes.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 3 mm lang; kroonlobben ca. 3.5 × 2 mm; vrij talrijk, maar door de gele bladkleur niet erg opvallend, half juni-half juli.

VRUCHTEN: slecht zettend, meestal minder dan 10 per pluim, glimmend zwart, (breed-)rondachtig, veelal afgeplat en iets verzonken aan top en basis, 5-8 × 5.5-9 mm; trossen zeer schaars, vanaf oktober.

Het meest opvallend van *Ligustrum vulgare* 'Aureum' is het gele blad en de zwakke groei. De gebruikswaarde van de plant is beperkt, alleen het gele blad heeft sierwaarde. De geelbladige *L. 'Vicaryi'* is veel sterker, houdt beter blad en draagt bovendien veel rijker vrucht in vergelijking met *L. vulgare* 'Aureum'.

Ligustrum vulgare 'Cheyenne' (Verenigde Staten, circa 1955)

GROEIWIJZE: krachtig, tot 3.5 m hoog, vrij sterk vertakt, breed-uitzakkend met schuin tot horizontaal-afstaande, iets golvende takken.

BLADEREN: groot, langwerpig tot eirond-lancetvormig, 5.5-10 × 1.5-3 cm, in de herfst groengeel; bladval oktober-november.

BLOEIWIJZE: duidelijk vertakt, met ca. 12 zijassen, ca. 150-bloemig, 3-6 cm lang, aan het eind van 2-10 cm lange takjes, talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 3 mm lang; kroonlobben ca. 3.5 × 2 mm, juli.

VRUCHTEN: dicht opeen, 10-25(-35) per pluim, glimmend zwart, rondachtig tot zwak omgekeerd-eirond, groot, 7-10(-12) × 6.5-9(-11) mm, trossen tamelijk talrijk, vanaf oktober.

De plant is geselecteerd uit zaad dat in 1934 werd verzameld door dr Edgar Anderson tijdens de Arnold Arboretum Balkan Expeditie in het voormalige Joegoslavië. Rond 1955 is *Ligustrum vulgare* 'Cheyenne' in de handel gebracht. Opvallend aan deze selectie zijn de brede groeiwijze, de iets golvende takken, de grote, in de herfst geel verkleurende bladeren en de grote vruchten.

De cultivar 'Cheyenne' lijkt wel iets op *L. vulgare* 'Insulense', maar de plant groeit hoger en dichter en de takken zijn iets minder golvend. Bovendien krijgen de bladeren van 'Insulense' geen herfstkleur of althans minder.

Vanwege de krachtige en brede groei, de rijke vruchtdracht en de groengele herfstkleur (waartegen de zwarte bessen mooi afsteken) is deze selectie zeer geschikt voor bos- en mengplantsoen. Eventueel is deze cultivar te gebruiken voor de snij van bestakken, hoewel in de 2-jarige snijcultuur geen ervaringen zijn opgedaan. Daarbij is *L. vulgare* 'Insulense' beter geschikt vanwege de rijkere vruchtzetting, ook in de 2-jarige snijcultuur.

Ligustrum vulgare f. *chlorocarpum* (LOUDON) SCHELLE – zie **Ligustrum vulgare** f. *xanthocarpum*

Ligustrum vulgare 'Golden Drops' (Proefst. voor de Boomkwekerij, Boskoop, 1991) – zie kleurenfoto

GROEIWIJZE: vrij krachtig, tot 2.5 m hoog, breed, vrij compact, zeer dicht vertakt met opgaande tot schuin-afstaande takken.

BLADEREN: eirond-langwerpig tot langwerpig, 3.5-7 × 1.5-2.5 cm; halfwintergroen, bladval oktober-februari.

BLOEIWIJZE: vrij duidelijk vertakt, met 12-16 zijassen, ruim 200-bloemig, 4-8 cm lang, aan het eind van 2-7 cm lange zij- en eindtakjes, talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 3 mm lang; kroonlobben ca. 3 × 2 mm, juli.

VRUCHTEN: dicht opeen, 8-25 per tros, groengeel, glanzend, breed-rondachtig, aan top en basis afgeplat en sterk verzonken (appelvorm), 5-8.5 × 6-9.5 mm; trossen vrij talrijk, vanaf oktober.

Deze cultivar werd geïntroduceerd in 1991 door Proefstation voor de Boomkwekerij in Boskoop. De plant is geselecteerd uit *Ligustrum vulgare* f. *xanthocarpum*.

Het meest opvallend aan 'Golden Drops' zijn de groengele, appelvormige bessen, de brede en dicht vertakte groeiwijze en de late bladval.

Vanwege de dichte groeiwijze, het lang aanblijven van de bladeren en de vrij rijke vruchtdracht is deze cultivar zeer geschikt voor gebruik in mengbeplanting. Ook voor halfhoge, brede hagen is 'Golden Drops' te gebruiken. Voor de snij van lange bestakken is de plant minder geschikt door de sterke vertakking en late bladval. Wel produceert de cultivar aantrekkelijke korte bestakjes.

Ligustrum vulgare 'Gracila' (VEB Saatsucht-Baumschulen, Berlijn, 1987)

GROEIWIJZE: krachtig, tot 3 m hoog, matig vertakt met sterk opgaande takken.

BLADEREN: langwerpig tot lancetvormig, 4-6 × 1-1.8 cm; halfwintergroen, bladval oktober-december.

BLOEIWIJZE: dicht vertakt, met 12-16 zijassen, ruim 200-bloemig, 5-8 cm lang, aan het eind van tot 8 cm lange eind- of (vrij zelden) zijtakjes, weinig.

BLOEMEN: kroonbuis 3.5 mm lang; kroonlobben ca. 3.5 × 2.5 mm, juli.

VRUCHTEN: zeer dicht opeen, 10-35 per pluim, glimmend zwart, breed-rondachtig, iets afgeplat en verzonken aan top en basis, 6-8.5 × 7-9.5 mm; trossen niet talrijk, vanaf oktober.

Deze cultivar valt op door de sterk opgaande groeiwijze. Ook vrij typisch zijn de vrij kleine, relatief smalle bladeren en de geringe bloei en vruchtdracht.

In groeiwijze komt 'Gracila' sterk overeen met 'Atrovirens', maar deze laatste heeft een latere bladval, sterkere herfstkleur, bredere bladeren en aanmerkelijk kortere bloem- en vruchtpluimen.

Vanwege de krachtige en opgaande groei is deze cultivar zeer geschikt voor middelhoge tot hoge, dichte, smalle hagen.

Ligustrum vulgare 'Insulense' (vóór 1877)

GROEIWIJZE: krachtig, tot 2.5 m hoog, breed, los en warrig vertakt met schuin- tot horizontaal-afstaande, golvende takken.

BLADEREN: eirond-lancetvormig tot langwerpig, 5-8 × 1.5-2.5 cm, in de herfst zwak groengeel; bladval oktober-december.

BLOEIWIJZE: vrij duidelijk vertakt, met 10-16 zijassen, ruim 200-bloemig, 5-8 cm lang, aan het eind van 4-12 cm lange takjes, zeer talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 3 mm lang; kroonlobben ca. 3.5 × 2.5 mm, juli-half augustus.

VRUCHTEN: zeer dicht opeen, 10-50 per pluim, glimmend zwart, onregelmatig rondachtig, iets afgeplat, zeer groot, 5-11 × 5-12 mm; trossen zeer talrijk, vanaf oktober.

Het meest opvallend aan *Ligustrum vulgare* 'Insulense' zijn de brede, losse groeiwijze, de golvende takken, de rijke besdracht en de zeer grote bessen.

Vanwege de rijke vruchtdracht en gunstige takopbouw (ook in de 2-jarige snijcultuur!), is 'Insulense' zeer geschikt voor de snij van lange en korte bestakken. Een nadeel is dat er zich af en toe doorschieters aan de bestakken ontwikkelen, die eraf moeten worden geknipt. Desondanks is het de meest geschikte *L. vulgare* voor de snij. Ook voor gebruik in mengplantsoen is de cultivar geschikt.

De oorsprong van 'Insulense' is onbekend, maar de plant dateert al van vóór 1877.

Ligustrum vulgare 'Lodense' (H. Kohankie & Son, Painesville, Ohio, USA, vóór 1924)

GROEIWIJZE: laag en compact, tot 1.5 m hoog, zeer sterk vertakt met schuin-afstaande tot iets overhangende takken.

BLADEREN: langwerpig-lancetvormig, 4-6 × 1.5-2 cm, in de herfst sterk roodbruin; halfwintergroen, bladval oktober-januari.

BLOEIWIJZE: vrij duidelijk vertakt, met 6-10 zijassen, ca. 50-bloemig, 3-5 cm lang, aan het eind van 2-5 cm lange takjes, vrij talrijk.

BLOEMEN: kroonbuis ca. 3 mm lang; kroonlobben ca. 4 × 2.2 mm, juli.

VRUCHTEN: dicht opeen, 10-25 per pluim, glimmend zwart, rondachtig tot enigszins ovaal, meestal iets langer dan breed, 5.5-8 × 5-7.5 mm; trossen vrij schaars, vanaf oktober.

Deze lage, Amerikaanse selectie is in 1924 voor het eerst aangeboden door Jackson & Perkins onder de naam "Privet Lodense". De naam 'Lodense' is ontleend aan de woorden "low and dense". Het meest opvallend aan deze cultivar zijn de lage, compacte habitus en de sterke roodbruine herfstkleur.

Vanwege de bovengenoemde eigenschappen is deze cultivar zeer geschikt voor lage, brede hagen. Ook in vakbeplanting of vooraan in het mengplantsoen kan 'Lodense' uitstekend dienst doen. De cultivar leent zich ook goed voor vormsnoei.

Ligustrum vulgare 'Pyramidale' (L. Späth, Duitsland, 1893)

GROEIWIJZE: vrij krachtig, tot 2.5 m hoog, matig vertakt, zeer dicht met zeer sterk opgaande, dikke takken.

BLADEREN: langwerpig, klein, 4-5 × 1.5-2 cm; bladval oktober-december.

BLOEIWIJZE: zwak vertakt, tot 4 cm lang, meestal eindstandig, soms aan het eind van 2-5 cm lange takjes, weinig.

BLOEMEN: juli.

VRUCHTEN: zeer dicht opeen, 5-20 per pluim, glimmend groengeel, breed-rondachtig, gewoonlijk iets afgeplat, 5.5-9 × 6-10 mm; trossen weinig talrijk, vanaf oktober.

In verband met de vrij krachtige, zeer sterk opgaande en dichte groeiwijze en bovendien de gelige bessen is dit een opvallende cultivar.

Vanwege de zeer typische groeiwijze is deze Liguster meer een bijzonderheid dan een plant met hoge sier- en gebruikswaarde. Eventueel is 'Pyramidale' te gebruiken als solitairplant of in mengbeplanting.

Spiraea japonica 'Genpei'

Spiraea japonica 'Goldflame'

Ligustrum quihoui
Ligustrum vulgare 'Golden Drops'

Ligustrum 'Vicaryi'
Ligustrum tschonoskii 'Little Thomas'

Ligustrum vulgare 'Viride' – zie *Ligustrum vulgare* 'Atrovirens'

Ligustrum vulgare f. *xanthocarpum* (G. DON) SCHELLE (Frankrijk, 1811)

syn. *Ligustrum vulgare* f. *chlorocarpum* (LOUDON) SCHELLE

De in 1838 in Engeland voor het eerst beschreven *Ligustrum vulgare* f. *chlorocarpum* met groengele bessen verschilt niet van f. *xanthocarpum*, die voor het eerst in 1811 in Frankrijk werd beschreven. Daar deze laatste naam het langst en meest in gebruik is, wordt f. *chlorocarpum* als synoniem van f. *xanthocarpum* beschouwd. Beide namen worden ook wel als variëteit of als cultivarnaam gebruikt (var. *chlorocarpum*, var. *xanthocarpum*, 'Chlorocarpum' en 'Xanthocarpum'). Daar de gele kleur van de bessen (= het ontbreken van de paarse kleurstof anthocyaan) een mutatie betreft, die sporadisch bij een individu of in een tak ontstaat, kan zeer zeker niet van een variëteit worden gesproken. Verder zijn er diverse van deze mutanten (klonen) in omloop en kan dus ook niet van een cultivar worden gesproken. Wel zijn inmiddels drie verschillende klonen van deze forma als cultivar benaamd: 'Densiflorum', 'Golden Drops' en 'Pyramidale'.

NIET OF ONVOLDOENDE BESTUDEERDE SOORTEN EN CULTIVARS

Ligustrum chenaultii HICKEL – Zuidwest-China (ingev. Frankr. 1908)

De soort lijkt sterk op *Ligustrum compactum* en moet mogelijk als een variëteit ervan worden beschouwd. *L. chenaultii* zou van *L. compactum* verschillen door de spitsere winterknoppen, de opvallend witte lenticellen en de grotere bladeren (15-20 cm).

Van de plant werd zaad uit Yunnan ingevoerd in Frankrijk door Ducloux in 1908.

Ligustrum compactum HOOKER f. & THOMSON ex BRANDIS – Zuidwest-China (Yunnan) en Himalaja (ingev. Frankr. ca. 1874)

syn. *Ligustrum yunnanense* L. HENRY

Halfwintergroene, tot 10 m hoge struik of kleine boom met spreidende of iets hangende takken. De jonge scheuten zijn kaal of zeer kort behaard en worden later kaal. De bladeren zijn ovaal-lancetvormig tot lancetvormig, zeer groot, 8-15 cm lang, toegespitst aan de top, soms iets grof getand of gelobd, aan weerszijden kaal, bovenzijde glimmend en met 8-15 paren zijnerf. De bladsteel is 6-15 mm lang. De bloemen zijn ongesteeld en zijn gerangschikt in 10-16(-20) cm lange, kale pluimen. De kroon is ca. even lang tot tweemaal zo lang dan de kelk. De kroonlobben zijn ca. even lang of iets korter dan de kroonbuis en teruggeslagen. De meeldraden zijn ongeveer even lang als de kroonlobben. De vruchten zijn ovaal, 7-10 mm lang en blauwzwart. De bloeitijd is in juni-juli; vruchten vanaf oktober.

Van deze soort werd zaad ingevoerd vanuit de Himalaja naar Parijs door Abbé Delavay omstreeks 1874. In 1888 is de plant benaamd als *L. yunnanense*, maar deze bleek later conspecifiek met *L. compactum*.

Ligustrum foliosum NAKAI – Korea

Deze soort is sterk verwant aan *Ligustrum ovalifolium*, maar volgens Nakai (1918) verschillend door de niet verzonken nerven aan de bovenzijde van de bladeren, de bladverliezendheid, de toegespitste bladeren, de onderaan bebladerde pluimen en de talrijkere bloemen per pluim. Bovendien zijn de bladeren gewoonlijk op de middenerf behaard. Volgens Mansfeld (1924) is het waarschijnlijk een bladverliezende vorm van *Ligustrum ovalifolium*.

Ligustrum henryi HEMSL. – Centraal-China (ingev. Engel. 1901)

Dit is een soort die veel lijkt op *Ligustrum delavayanum*, maar de bladeren en bloeiwijzen zijn groter. De bladeren zijn 2-5 cm lang. De bloem pluimen hebben een lengte van 5-15 cm. De plant heeft vooral in een jong stadium een zeer aantrekkelijke habitus. Deze soort is tevens aantrekkelijk vanwege de zwartgroene bladeren. De winterhardheid is matig tot redelijk. De plant werd in 1901 geïntroduceerd door E. Wilson voor Messrs Veitch in Engeland.

Ligustrum ibota SIEBOLD & ZUCC. – Japan (1870)

Deze soort is nauw verwant aan *Ligustrum obtusifolium*, maar verschilt door de kleine, armbloemige bloem pluimen. Deze zijn slechts 1-1.5 cm lang, hoofdjesachtig en 4-8-bloemig. De plant is in cultuur sinds 1870, is goed winterhard, maar heeft weinig sierwaarde.

Ligustrum ibota is een naam, die door verschillende auteurs, met verschillende betekenissen is gebruikt binnen *Ligustrum* en is daarom vrij verwarrend. Behalve de tegenwoordig geaccepteerde soort *L. ibota* SIEBOLD & ZUCC., zijn de volgende synoniemen bekend: *L. ibota* SIEBOLD, synoniem van *L. obtusifolium* SIEBOLD & ZUCC.; *L. ibota* DECNE., synoniem van *L. amurense* CARRIÈRE; *L. ibota* HEMSL., synoniem van *L. acutissimum* KOEHN; *L. ibota* REHDER, synoniem van *L. ischonoskii* DECNE.

***Ligustrum japonicum* 'Davidson Hardy'**

Bladeren breed-ovaal tot eirond, 6-7 × 3-4 cm, dik en leerachtig, donkergroen, onderzijde lichter. Deze cultivar werd geïntroduceerd als *Ligustrum lucidum* 'Davidson Hardy'.

***Ligustrum japonicum* 'Korea Dwarf'** (1985)

Tot 1 m hoge dwergvorm. Bladeren tot 6 × 3.5 cm, breed-ovaal tot eirond, donkergroen en glanzend, onderzijde lichtgroen; bladsteel 5-9 mm.

Deze cultivar werd verzameld door medewerkers van het U.S. National Arboretum, Washington DC, tijdens een expeditie in Zuid-Korea in 1985. Het team ontdekte daarbij een populatie genetische dwergvormen op het aan de zuidkust gelegen eiland Taehuksen.

***Ligustrum japonicum* 'Silver Star'**

Dit is hoogstwaarschijnlijk een nieuwere naam voor *Ligustrum japonicum* 'Variegatum'. In enkele Amerikaanse catalogi staat de plant bovendien onder de foutieve naam *L. texanum* 'Silver Star'. Een ander regelmatig voorkomend handelssynoniem is *L. japonicum* 'Silver Tint Waxleaf'. Mogelijk dat deze laatste naam de merknaam is en 'Silver Star' de cultivarnaam of andersom. In Amerika is deze cultivar gepatenteerd onder de naam "Silver Tint Waxleaf" (nr 3026).

***Ligustrum lucidum* 'Alivonii'** (Kew Gardens, Engeland, 1886)

Jonge scheuten zeer fijn behaard. Bladeren eirond-lancetvormig, 7-17 cm lang en lang toegespitst, in het jeugd stadium veelal geelbont, voor de soort weinig leerachtig en glanzend.

***Ligustrum lucidum* 'Aureovariegatum'** (circa 1900)

Bladeren geelbont, vrij weinig aantrekkelijk.

***Ligustrum lucidum* 'Excelsum Superbum'**

Krachtig groeiende struik of kleine boom. Bladeren heldergroen met iets bleekgroene vlekken en (groen-)gele randen.

***Ligustrum lucidum* 'Tricolor'** (circa 1900)

Krachtig groeiende struik. Bladeren relatief smal, rozeachtig in jong stadium, later diepgroen met iets grijsgroene vlekken en crèmegele tot witachtige randen.

***Ligustrum obtusifolium* 'Dart's Dressing'** (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1979)

Iets forser en breder dan 'Dart's Elite' en 'Dart's Perfecta'.

***Ligustrum obtusifolium* 'Dart's Spreader'** (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1993)

Enkele jaren geleden werd deze door Darthuizer Boomkwekerijen uit Engeland ontvangen als *L. obtusifolium*. Vanwege de zeer lage groei (tot 50 cm) werd deze plant benaamd. In het najaar van 1994 wordt de plant geïntroduceerd.

***Ligustrum purpusii* HOEFKER** – China (vóór 1924)

Deze soort is nauw verwant met *Ligustrum quihoui*. Volgens de beschrijving is de plant verschillend vanwege de roodachtige scheuten, de bredere, dunnere, gewoonlijk ovaal-eironde bladeren, de kortere, bredere, dichtere en meer piramidale bloeiwijzen, de bijna witte kelken en schutbladjes en de minder afstaande kroonlobben. Volgens Mansfeld (1924) is deze soort slechts een (cultuur-)vorm van *L. quihoui*! De plant werd genoemd naar tuinopzichter A. Purpus.

***Ligustrum sinense* 'Midsummer Lady'** (Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 1990)

Deze Liguster is fijn gestructureerd met een matige groei en zeer rijke bloei. In het begin van de tachtiger jaren werd deze geselecteerd op winterhardheid en bloeirijkheid uit een populatie zaailingen en in 1990 geïntroduceerd.

***Ligustrum sinense* 'Variegatum'**

Het blad is grijsgroen met witte rand. In een warm klimaat zijn de bladeren beter bont dan in een koud klimaat. Deze bonte vorm wordt veel aangeplant in het zuidelijke deel van de Verenigde Staten.

***Ligustrum sinense* 'Wimbish'**

Dit is een vorm met zeer kleine bladeren, spaarzame vertakking en een zeer gedrongen bloeiwijze. De helmhokjes zijn roze getint. De vruchten zijn onbekend. Een variant op de naam ('Wimbeyi') is bekend uit Engeland.

***Ligustrum vulgare* 'Argenteovariegatum'** (Engeland, circa 1770)

Bladeren witbont.

Ligustrum vulgare* f. *auriflorum (HOEFKER) REHDER

syn. *Ligustrum vulgare lutescens*

Bladeren vaak min of meer rond; bloemen geelachtig.

Ligustrum vulgare* f. *chlorocarpum (LOUDON) SCHELLE (Engel. 1838)

Vruchten groengeel. Deze vorm werd in 1838 voor het eerst in Engeland beschreven. Zie ook *Ligustrum vulgare* f. *xanthocarpum*!

***Ligustrum vulgare* 'Densiflorum'**

Tot 2 hoge, gedrongen, opgaande struik met zeer gedrongen bloeiwijzen en groengele vruchten. De struik is breder dan *Ligustrum vulgare* 'Pyramidale'.

Ligustrum vulgare* f. *glaucum (MOUILLEF.) REHDER (L. Späth, Duitsland, 1838)

Bladeren aan de lange loten 5-6 cm lang, aan andere delen veel kleiner, grauwgroen met smalle witte rand.

Ligustrum vulgare* var. *italicum (MILL.) VAHL

Bladeren lancetvormig, lichtgroen, tot in de winter aan de struik blijvend (halfwintergroen). Bloemen groenwit. Vruchten groengeel.

Deze variëteit wordt in de literatuur soms als cultivar vermeld, namelijk *L. vulgare* 'Italicum'.

Ligustrum vulgare* f. *leucocarpum (SWEET) SCHELLE (1838)

Vruchten witachtig.

***Ligustrum vulgare* 'Liga'** (Statens Planteavlfsforsøg, Hornum, Denemarken, ca. 1988)

Stijle, krachtig groeiende, bossige struik. De bladeren zijn groot en blijven zeer lang aan de plant, circa 20% zelfs tot na het uitlopen van de nieuwe bladeren in het voorjaar.

Deze plant werd tegelijk met 'Listrum' geselecteerd uit een populatie zaailingen vanwege de zeer goede winterhardheid, stijle groei en lange bladhoudduur, door Statens Planteavlfsforsøg te Denemarken.

Deze selectie wordt voornamelijk aanbevolen voor gebruik als haagplant.

***Ligustrum vulgare* 'Listrum'** (Statens Planteavlfsforsøg, Hornum, Denemarken, ca. 1988)

Krachtig groeiende, opgaande en bossige struik. De bladeren vallen in tegenstelling tot 'Liga' al in de herfst af. Deze Deense selectie is geselecteerd op winterhardheid. 'Listrum' wordt vooral aanbevolen voor onderbeplanting en hoge hagen.

GEBRUIKSWAARDE-TABEL LIGUSTRUM *)

Soort/Cultivar	Winter- h.heid	Hoog- te	Tak- stand	Vertak- king	Blad- val	Blad- kleur	Bloei	Bloei- tijd	Bes- dracht	Gebruik
acutissimum	goed	c.3 m	schuin	los	herfst	groen	matig	6-7	redel.	
amurensis	z.goed	2-3 m	opgaand	redel.	herfst	groen	arm	7	arm	Hh,Hb
'Berry Boom'	goed	2-3 m	schuin	redel.	l.hrfst	groen	matig	7	z.rijk	Mh,BI,Bk,S
delavayanum	redel.	c.2 m	horiz.	redel.	niet	groen	redel.	6-7	rijk	S,Vs,G
× bolium	z.goed	c.2 m	schuin	redel.	l.hrfst	groen	matig	7	rijk	Hs,Mh,BI
japonicum	redel.	1-2 m	schuin	dicht	niet	d.groen	goed	7-8	rijk	Mf,S,K,G
- 'Rotundifolium'	matig	t.1 m	opgaand	z.dicht	niet	d.groen	z.matig	7-8	z.arm	S,K
- 'Texanum'	redel.	1-2 m	schuin	dicht	niet	groen	goed	8	redel.	HI,Mf,S
- 'Variegatum'	redel.	1-2 m	schuin	dicht	niet	witbont	redel.	8	redel.	HI,Mf,G
lucidum	matig	2-4 m	opgaand	redel.	niet	groen	z.arm	8-9	z.arm	K,G
'Lydia'	goed	c.3 m	opgaand	redel.	winter	groen	matig	7	z.rijk	Hh,Mh
obtusifolium	z.goed	c.2 m	schuin	redel.	herfst	groen	matig	6-7	redel.	Mh
- 'Dart's Elite'	z.goed	1-2 m	o.hang.	dicht	herfst	groen	matig	6(-11)	redel.	Hb,Mh,Vb
- 'Forescate'	z.goed	c.1 m	o.hang.	dicht	herfst	groen	matig	6(-11)	arm	HI,Mf
- var. regelianum	z.goed	1-2 m	o.hang.	dicht	herfst	groen	matig	6(-11)	redel.	Hb,Mh,Vb
ovalifolium	goed	2-3 m	opgaand	redel.	winter	groen	redel.	7-8	rijk	Hh,Hs,Mh
- 'Argenteum'	goed	c.2 m	opgaand	redel.	winter	witbont	matig	7-8	redel.	Hs
- 'Aureum'	goed	c.2 m	schuin	redel.	winter	geelbont	matig	7-8	redel.	Hs,Mh,Vs,G
- 'Dart's Abundance'	goed	c.3 m	schuin	redel.	winter	groen	redel.	7	z.rijk	Mh,S,Bk
- 'Dart's Golddust'	goed	c.3 m	schuin	redel.	winter	geelgroen	matig	7-8	z.rijk	Hh,Hs,Mh
- 'Variegatum'	goed	2-3 m	schuin	dicht	winter	geelbont	matig	7-8	redel.	Hs,Mh,Vs,G
- 'Winter Pleasure'	goed	c.3 m	schuin	matig	winter	groen	redel.	7-8	z.rijk	Mh,S,Bk
quihou	redel.	1-2 m	schuin	los	winter	groen	z.goed	8-9	z.arm	Mh,Mf,S
sinense	redel.	2-3 m	schuin	redel.	winter	groen	z.goed	7-8	rijk	Mh,S,Bk
- 'Pendulum'	redel.	c.2 m	hangend	dicht	winter	groen	z.goed	7-8	redel.	Mh,S
tschonokii	z.goed	1-2 m	schuin	redel.	l.zomer	groen	redel.	6-7	rijk	Mh,Mf,Vb
- 'Little Thomas'	z.goed	1-2 m	schuin	dicht	l.zomer	groen	goed	6-7	z.rijk	Mh,Mf,Vb
- var. macrocarpum	z.goed	1-2 m	schuin	redel.	l.zomer	groen	redel.	6-7	rijk	Mh
'Vicaryi'	z.goed	2-3 m	horiz.	dicht	winter	groengeel	redel.	7-8	rijk	Hb,Mh,S,G
vulgare	z.goed	2-4 m	schuin	redel.	herfst	groen	matig	6-7	matig	Hh,Hs,Mg
- 'Atrovirens'	z.goed	c.3 m	opgaand	redel.	winter	d.groen	slecht	7	matig	Hh,Hs,Mg
- 'Aureum'	z.goed	1-2 m	schuin	redel.	herfst	groengeel	matig	6-7	arm	Mf
- 'Cheyenne'	z.goed	2-3 m	schuin	matig	herfst	groen	redel.	7	rijk	Mg,Mh
- 'Golden Drops'	z.goed	c.2 m	schuin	dicht	winter	l.groen	redel.	7	rijk	Hb,Mh,Bk
- 'Gracila'	z.goed	2-3 m	opgaand	matig	herfst	groen	slecht	7	arm	Hh,Hs,Mh
- 'Insulense'	z.goed	c.2 m	schuin	los	herfst	groen	redel.	7-8	z.rijk	Mh,BI,Bk
- 'Lodense'	z.goed	c.1 m	horiz.	z.dicht	herfst	groen	matig	7	arm	Hb,Mf,Vb,Vs
- 'Pyramidale'	z.goed	1-2 m	opgaand	redel.	herfst	groen	slecht	7	arm	Mh
- f. xanthocarpum	z.goed	2-3 m	opgaand	redel.	herfst	l.groen	matig	6-7	redel.	Hh,Bk

VERKLARINGEN:

c. = circa
t. = tot
z. = zeer
o.hang. = overhangend
l. = laat/licht
d. = donker
Hh = Haagplant, hoog
Hs = Haagplant, middelhoog smal
Hb = Haagplant, middelhoog breed
HI = Haagplant, laag

Mg = Mengbeplanting, grof
Mh = Mengbeplanting, halffijn
Mf = Mengbeplanting, fijn
Vb = Vakbeplanting
Vs = Vormsnoei
S = Solitair
K = Kuipplant
G = Snijgroen
BI = Lange bestakken, snij
Bk = Korte bestakken, snij

*) De waardering die is gegeven voor de bloei en besdracht is een waardering voor de zichtbare bloei en bezetting. Dat wil zeggen, dat er een minder hoge waardering is gegeven, als de bloem- en bespluimen zeer klein zijn, verscholen gaan onder het blad of niet goed afsteken tegen het blad.

LITERATUUR:

BAILEY, L.H. (1906); Cyclopedia of American Horticulture, ed. 5.
BEAN, W.J. (1973); Trees and shrubs, hardy in the British Isles, vol. 2, ed.8 – John Murray Ltd., Londen, 784 p.
BOOM, B.K. (1982); Nederlandse dendrologie, ed. 12 – H. Veenman & Zonen BV, Wageningen, 454 pag.
BRANDER, P.E. (1990); Beskrivelse af selekterede kloner af traerer og buske til anlæg, hegn, hække og haver – Statens Plantaevlsforsog, Afdeling for Landskabsplanter, Hornum, Denemarken, 87 p.
CANDOLLE, A.P. DE (1844); Prodrômus systematis nat. reg. veg., vol.8: 293-294.
DARTHUIZER BOOMKWEKERIJEN (1987); Darthuizer Vademecum, ed. 3 – Darthuizer Boomkwekerijen BV, Leersum, 352 p.
DECAISNE, M.J. (1877); Revision de la nomenclature des traènes cultivées, in flore des serres et des jardins de l'Europe, tome 22, Gaud (België).
DIRR, M.A. (1990); Manual of woody Landscape plants, ed. 4 – Stipes Publishing Company, Champaign, Illinois, 1007 p.
HENDRIKS, W.J. (1957); Onze Loofhoutgewassen, ed. 2 – H. Veenman & Zonen, 615 p.
HILLIER (1988); Hillier's Manual of Cultivated Trees and Shrubs, ed. 5 – David & Charles, Londen, 575 p.
HOEFKER, H. (1915); Übersicht über die gattung *Ligustrum* – Mitt. Deutsche Dendr. Ges. 24: 51-66.
KOEHN, E. (1904); *Ligustrum* sectie *Ibota* – Ascherson-Festschrift 1904: 182-208.
KRÜSSMANN, G. (1977); Handbuch der Laubgehölze, Band 2 – P. Parey, Berlin/Hamburg, 466 p.
LAAR, H.J. VAN DE (1989); Naamlijst van houtige gewassen, ed. 4 – Proefstation voor de Boomkwekerij, Boskoop, 280 p.
MEYER & E.H. WALKER, Smithsonian Institution, Washington, D.C.
MILANO, V.A. (1949); Las especies del genero *Ligustrum* cultidas en la Argentina – Revista de Invest. Agric. t. 3, no. 4: 353-380 (Argentinië).
NAKAI, T. (1918); Flora sylvatica Koreana X – The Botanical Magazine Vol. 32, nr 378: 119-127.
NOSHIRO, S. (1985); Variations of *Ligustrum ovalifolium* and *L. tschonokii* (*Oleaceae*) in the southern Kanto district, Honshu (1 & 2) – Journ. Jap. Bot. Vol. 60, No. 7: 21-29 & No. 8: 15-18.
OHWI, J. (1965); Flora of Japan – Engelstalige editie, uitgegeven door F.G. Rehder, A. (1947, 1); Cultivated Trees and Shrubs V – Journal of the Arnold Arboretum, Vol. 28.
REHDER, A. (1947, 2); Manual of cultivated trees and shrubs, ed. 2 – The Macmillan Company, New York, 996 p.
REHDER, A. (1949); Bibliography of Cultivated Trees and Shrubs, uit de serie: Collectanea Bibliographica, Vol. 10, S. Koeltz (ed.) – The Arnold Arboretum of the Harvard University, Jamaica Plain, Massachusetts, USA, 825 p.
TAROUCA, E.G.S. & SCHNEIDER, C.K. (1930); Unsere Freiland-Laubgehölze – Hólder-Pichler-Tempsky A.G./Wenen, G. Freytag A.G./Leipzig.

